

AGENDA

00019-01 LEVENAVOND (zie Bericht in Mourik)

9/9-01 Roofvogeltelling in het gehele werkg gebied.
Heeft men zich wel opgegeven, maar 's woens-
dags vóór de telling nog niets ontvangen of
gehóór, neem dan contact op met G. Múskens

15-01 Rivierentelling

23-01 Waarschijnlijk **MUSEXCURSIE** i.s.m. de Arbeids-
gemeenschap Biosfeerbeschutste Vierden (BFB) naar
Flevoland. Met name geschikt voor mensen die
het gebied slecht kennen. Schriftelijke aan-
melding bij Johan Thissen of Laurens Rietveld.
De kosten van de bus worden b.p. verrekend
en moeten 1 week vóór de excursie voldaan
zijn. De aanmelding moet gelijk worden aan
een reservering. Wie het werst schrijft, het
werst maakt.

5-02 Roofvogeltelling in gebieden van het gebied

12-02 Rivierentelling

12-03 Rivierentelling

16-04 Rivierentelling

W S B K G R O E P L A N D V A N D U Y K

13-01 café molendree St. Sabart 20.00 uur
Lezing G. Múskens over roofvogels

28-01 excursie vanaf café Lombok St. Agat 17.30

20-02 bijeenkomst bij St. Hippolyt
P. Broekers over SOVON-project

15-02 excursie vanaf 't Housche Langenkoo 17.00

kopie vóór 10 januari!

DE MOURIK

JAARGANG 8 NUMMER 4

VOGELWERK GROEP Rijk van Nijmegen en Omstreken

Soort	Trajekten																		Totaal
	Waal							Maas											
	2L	3L	4L	5L	6L	7L	8L	13R	14R	15R	16R	17R	18R	13L	14L	15L	16L	17L	
G.B.Sp			2			2								1					5
Veldle			1																11
Boe.zw	55	12	18		25	5	28	43	10	11	100	22	30	56	5		6	41	471
Huiszw			5		15		12	35						10	16		20		113
Boompi				1															1
Graspi		2	4	10	5	2	3	2		2	4	2	1	2			10	5	54
W.Kwik	2	1	19	2	40	9	15	9	10	3	9	2	12	13	7		3	2	159
G.G.Kw					1														1
G.Kwik			5						1					1	1				8
Wi.kon		4	1	2										2	2		2	1	14
Heggen		9	2	2	4				1							13	6		35
G.Lyst			2	2	6									1					9
Zanglj		2	2				1												5
Koperw							2												2
Merel	2		6	4	4	1		2			1		5	2	2	2		2	33
Tapuit							1	1	4	1	2	1						1	11
R.b.ta																			3
Paapje	2						3		4		3	1	1		2			5	18
Z.Rood			1		6	4	3	1									1		16
Roodbo			4		1									1	3		2	1	12
Zwartk			2											1	3		2	1	12
Pitis																	1		3
Tjiftj	1		8	1	1	3	2		1					1	1	2	4		29
B.Vlie										1									1
Koolme	5		27	3	16	5	2	3	3	1	6			75	26	3	15	14	212
Pimpel			23	2	4	3	3	1		1	1			8	4		3	3	58
Matkop			6	1		2													11
St.mee			5	3															13
Boomkr	1		5	1	1	4													11
Geelgo																			15
Rietgo		2		3			6												1
Groenl		13	1	2										16	4	2			11
Putter				2	2		1												38
Kneu	150	10	16	10	23	5	3	28	70	8	35	44				3	15		5
Sijs			2																420
Vink			12								4								2
Ringmu			52	10	10			30	18		230	32	14	44	40		1	4	17
Spreeu	340		50	236				890	148		477	20		235				281	505
Z.Kraa	4	3	16	10	32	17	6	38	12	24	153	49	132	102	43	27	118	51	895
Roek			1	2	10			11	2					76	47	1			58
Kauw	30	69	22	9	5			73	15	91	46	36	127	64	75	40	116	18	728
Ekster	3	9	15		8	5		19	9	9	27	11	10	12	51	2	26	21	842
Gaai			3		1			1		3	2			2	3	1	3		236
92																			19
																			35898

VAN DE BESTUURSTAFEL

Iedenavond

Plaats: Wijkcentrum Titus Brandsma, Tweede Oude Heselaan 386, ongeveer 800 m van Station, tunnel door, bij splitsing links aanhouden, eventueel stadsbus 8 (vortrekt onder bij tunnel).

Datum en tijd: woensdag 19 januari, 20.00 uur

Programma: LEZING MET DIA'S door Gerard Muskens en Johan Thissen over de HAVIK in het algemeen en meer speciaal in het Reichswald

Uitwisseling van recente waarnemingen

Kartering van broedgevallen van de Roodborsttapuit 1982 en vastlegging broedsucces Torenvalk 1982 (Zoek deze gegevens in uw boekjes of uw geheugen op!)

Overleg over de wenselijkheid van een werkgroep binnen de VWG

Uiteraard zullen de ervaringen met deze eerste avond bepalend zijn voor de voortzetting van dit initiatief.

Voor eventuele verdere avonden wordt nog steeds gezocht naar een geschikte ruimte. Een wijkcentrum is nog behoorlijk duur.

Een ruimte moet zo veel mogelijk voldoen aan de volgende eisen: goed bereikbaar met openbaar vervoer, ruimte voor 40 personen, goedkoop, geschikt voor dia-projectie en gezellig. ZOEKT!

AKTIVITEITEN

Willen mensen die nog Pestvogel-waarnemingen uit het werkgebied van de VWG hebben, deze opsturen naar Peter Brouwer of naar mij. Alvast bedankt.

Herman Meeke, de Steekse Acker 12-25, 6546 DD Nijmegen

Er is een drie jaar durend project aan Kleine Zwanen gestart. Er wordt in den lande medewerking gevraagd bij het tweewekelijks tellen van belangrijke pleisterplaatsen. Ook wil de werkgroep informatie ontvangen over de verhouding oud-jong. Belangrijke pleisterplaatsen in ons werkgebied zijn: de uiterwaarden van de Ooypolder, bij Oosterhout en bij Gendt en Bemmelt; de Herrenward bij Wardhausen (BRD), de Maasheggen bij Vierlingsbeek en de Niers bij de Looi (ten zuiden van de Zelderse Driessen). Omdat bijna al deze gebieden al bij de rivierentelling bestreken worden, gaat het met name om aanvullende gegevens van omstreeks de maandwisseling. Gegevens kunnen uiteraard gestuurd worden naar Peter Brouwer.

Een werkgroep is bezig met het schrijven van een boek over de Vogels van de Duffelt en Salmorth (BRD). De beschrijvingen van de algemene soorten zijn klaar, maar we willen onze soortenlijst nog uitbreiden. Wie heeft er in dit gebied ter plaatse zeldzame vogels waargenomen? Hier horen duikers en jagers bij, maar ook Zwarte Mezen, Bosuilen en Fraters. Waarnemingen binnen twee weken schriftelijk doorgeven aan onderstaand adres. Misschien komt uw naam in het boek!

Johan Thissen, Spoorlaan 22, 6562 AN Groesbeek

Het Natuurmuseum Nijmegen is bezig een vriendenkring rond het museum van de grond te krijgen. Meer donateurs zijn zeer welkom. Het donateurschap kost f 15,- per jaar en geeft gratis toegang tot het museum. Bovendien kan men de Museumjaarkaart voor half geld, dus f 7,50 aanschaffen en wordt men uitgenodigd voor de openingen van de tentoonstellingen. Gironummer 3551615 t.n.v. penningmeester SBNV te Nijmegen, o.v.v. Donateur.

Dik Hermes, Natuurmuseum Nijmegen, Gerard Noodtstraat 21, tel. 080-230749

18 SEPTEMBER 1982

Het nieuwe telseizoen begon zeer mistig. De meeste ploegen vertrokken later dan gebruikelijk, terwijl twee ploegen zelfs uitweken naar een andere dag. Ondanks het weer werd toch een groot aantal vogels in een hoog aantal soorten geteld. De meest talrijke soort was de Kievit: bijna de helft van alle vogels die geteld werden behoorde tot deze soort.

Er waren een aantal erg leuke waarnemingen: kleine silverreiger (1), bruine kiekendief (1), bontbekplevier (14), grutto (1), rosse grutto (2), krombekstrandloper (1), kleine jager (1), zwarte stern (2), tortelduif (1), boompieper (1), grote gele kwikstaart (1), bonte vliegenvanger (1), sja (2).

Gezien de sombere berichten over de torenvalk in het vorige nummer van De Mourik (8, 3p 83) valt het aantal torenvalken bij deze telling beslist niet tegen. Het is echter wel een heel stuk lager dan het aantal in september 1981.

Verder valt op dat er slechts zeer weinig duikenden (kuifeend) en tafeleend) gezien zijn. Dit hangt hoogstwaarschijnlijk samen met de zeer lage waterstand van de Waal, waardoor er minder diepe uiterwaard-plassen waren, een voorkeursbiotoop voor deze vogels in het winterseizoen. Het gebied was echter hierdoor wel meer aantrekkelijk voor de steltlopers die dan ook soortenrijk vertegenwoordigd waren.

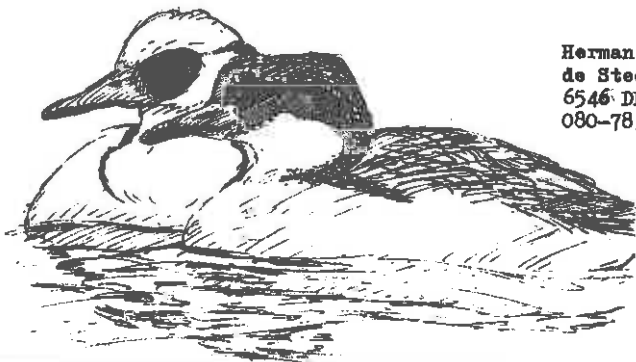
In voorgaande jaren kwam het wel voor dat bij de septembertelling nauwetapuiten, paapjes of roodborsttapuiten geteld werden omdat de trek golf van deze vogels juist voorbij of nog net niet begonnen was. Dit jaar is echter een redelijk aantal van deze vogels geteld, zodat je kunt denken dat de telling in elk geval in de trek golf viel.

Als laatste opmerking bij deze telling het feit dat de kleine zangvogels (zangers, mesen, en vinkachtigen e.d.) goed vertegenwoordigd waren. De invloed van het deelnemen van D. Visser aan deze telling staat hier niet geheel buiten.

Indeling van de telploegen:

Waal 2L & 3L : O. van Hoorn (08893-1448) J.v.Dokkum, P.Brouwer
 Waal 4Lt/m8L : J. v.d. Fluym (080-444847), L.Rietveld, W.Veer, H.Giesbers,
 D.Visser, J.de Vriese
 Maas 13Rt/m15R : Th.Wilbers, Th.P.Wilbers
 Maas 16Rt/m18R : M.Reynders, W.Hesen, W.Verpoort
 Maas 13Lt/m15L : H.Eykman (08855-5441), D.Heg
 Maas 16Lt/m18L : H.de Vries (08850-13614), W.Melenhorst
 Reserveploeg : H.Meeke (080-783301), B.Engelen, J.Sikkema, C.v.Swaay,
 J.v.d. Brugge

Mensen van de VNG "Guyk" die mee willen doen, met name de linker oever van de Maas kunnen zich opgeven bij H.de Vries.

Herman Meeke,
 de Steekse Acker 12-25
 6546 DD Nijmegen
 080-783301

zijn soms wat anders, omdat er wel eens tijdvakken van een halve minuut uitvallen zijn (bijv. door het optreden van een hevige onweersbui). Vanwege deze betrekkelijk lage aantallen is de invloed van toevallige omstandigheden op de decadengrafieken het grootst.

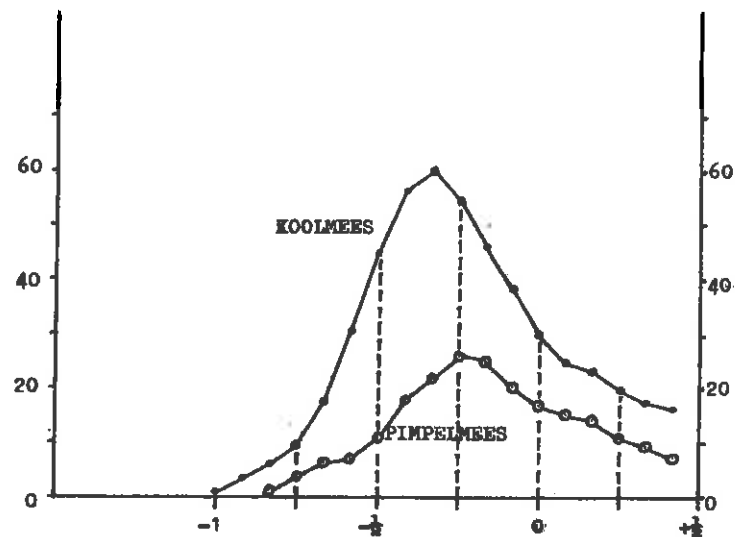
In een aparte grafiek voor elke soort zijn de halve-minuutfrequentie en de vijf-minuutfrequentie per tijdvak van 5 minuten gegeven, berekend over de hele periode waarin zang van enige betekenis was. Om hieruit enigszins vloeiende krommen te verkrijgen heb ik ook nog de gemiddelden van de halve-minuutfrequenties van op elkaar volgende tijdvakken van vijf minuten berekend en in een afzonderlijke grafiek uitgeset. In deze gemiddeldengrafieken zijn telkens de sangkrommen van twee soorten bij elkaar gezet.

Tenslotte heb ik nog voor elke decade het gemiddelde bepaald van de halve-minuutfrequenties en van de vijf-minuutfrequenties in alle tijdvakken van vijf minuten tussen -1.15h en +0.30h, of een betekenisvol aantal daarvan; aan de grafiek van deze decadegemiddelden is te zien hoe de zangactiviteit van decade tot decade verandert.

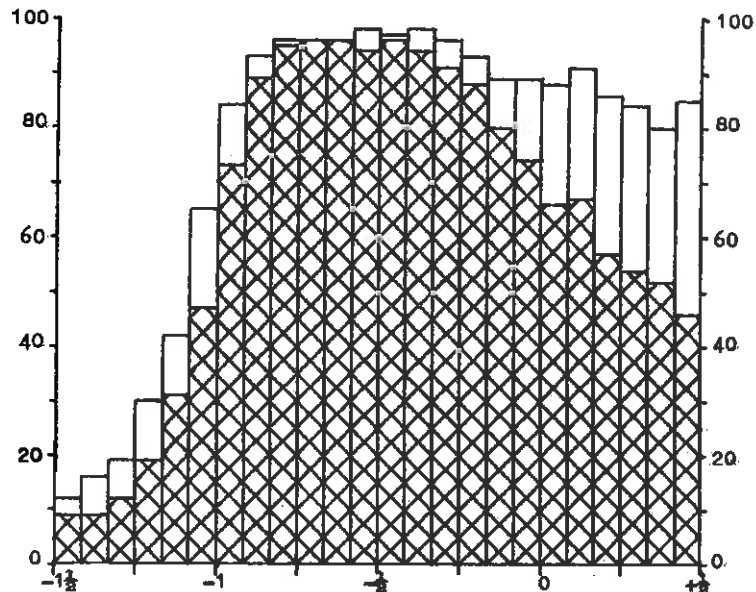
Bepaalde veranderingen in de zangactiviteit kunnen het gevolg zijn van weersomstandigheden, zoals bevolking, wind en regen. Vooral wind en regen hebben invloed, niet alleen rechtstreeks op de zang van de vogels, maar ook op wat je van de zang door de microfoon opneemt. Overigens is er gedurende de onderzoeksperiode weinig slecht weer geweest. De temperatuur leek niet veel invloed uit te oefenen op de zangactiviteit van de vogels.

Bij alle verkregen percentages moet bedacht worden dat alle opnamen op één en dezelfde plaats gemaakt zijn, en dat niet genoteerd is hoeveel vogels van een soort in een gegeven tijdvak van een halve minuut zongen; dit is ook bijna niet te doen. Bij sommige soorten, zoals merel en sanglijster, zingen dikwijls meerdere exemplaren tegelijk, bij andere, zoals pimpelmees en vink, was de opgenomen zang meestal afkomstig van één vogel. Bij de laatste categorie kan het voorkomen dat een zingende vogel soms net wel en soms net niet door de microfoon opgenomen is, wat toevallige schommelingen in de waargenomen zangintensiteit geeft.

Per soort zullen de resultaten kort besproken worden.

Gemiddelde halve-minuutfrequentie in aanliggende tijdvakken van vijf minuten van 21 maart t.e.m. 11 juli (koolmees) opv. 31 mei (pimpelmees).

Merel: halve-minuutsfrequentie (N=570) en vijf-minuutsfrequentie (N=57) van 21 maart t.e.m. 22 juli.

De grootste totale halve-minuutsfrequentie over 5 minuten is 96%. Het tijdvak van de „beste zang” is van -0.50h tot -0.20h; hierin wijkt de halve-minuutsfrequentie maar weinig af van de grootste. Het tijdvak van -1.00h tot +0.10h zou ik het tijdvak van „goede zang” willen noemen; hierin is de frequentie tenminste twee derden van de grootste frequentie. In het tijdvak van -1.00h tot +0.25h is de frequentie tenminste de helft van de grootste; dit tijdvak noem ik het tijdvak van „redelijke zang”. De grafiek van de gemiddelden der halve-minuutsfrequenties in aanliggende tijdvakken van vijf minuten is een behoorlijk vloeiende kromme. In een eerder verhaal van mij, „Vroege-ochtendzang” in De Mourik No. 1, jaargang 8 (1982), staat in figuur 1 ook een grafiek van de merelzang, die overigens iets anders aangeeft, nl. aantallen zingende merels. Toch is er wel enige overeenstemming met de grafiek van nu. De nieuwe grafiek ligt wel bijvoorbeeld hoger in het eerste en in het vierde kwartier voor zonsopkomst. Dit komt omdat er dan behoorlijke merelzang is, maar van weinig vogels.

Bekijken we de grafiek van de decadegemiddelden, dan zien we dat in de decade van 21 maart t.e.m. 30 maart de merel nog niet volledig op dreef is. Aan de decadegrafieken zien we dat in deze decade en in de daaropvolgende decade de merel wel vroeg actief is; maar dit ligt hoofdzakelijk aan één of enkele vroeg zingende vogels. Na de eerste decade zijn er wat schommelingen, die misschien weinig betekenis hebben. De decade van 21 april t.e.m. 30 april lijkt iets beter te zijn dan de andere. Na 1 juli neemt de zang duidelijk af. Op 19 juli bleek de merelzang vrijwel geheel op te houden.

De kleine Plevier is hier ook een broedvogel. Nesten met eieren heb ik nooit gevonden, wel vaak nestkuiltjes met kleine Plevieren erbij die afleidingsgedrag vertoonden. Eén keer vond ik een ei dat zomaar ergens op de grond was gedeponseed. Van de Kievit heb ik vaak nesten met eieren gevonden en evenals van de Scholekster de jongen gezien.

Doortrekkers zijn de Grutto's, Tureluurs, Groenpootruiters, Zwarte Ruiters en Kemphanen. Ook Watersnippen, Oeverlopers, Kleine Strandlopers en vooral Witgatjes komen er veel voor. De Bosruiter en de Grauwe Franjepoot heb ik er één keer gezien; de laatste waarneming was zeer bijzonder; de vogel (een vrouwtje) kon ik tot op ca 3 meter benaderen (zomer 1980).

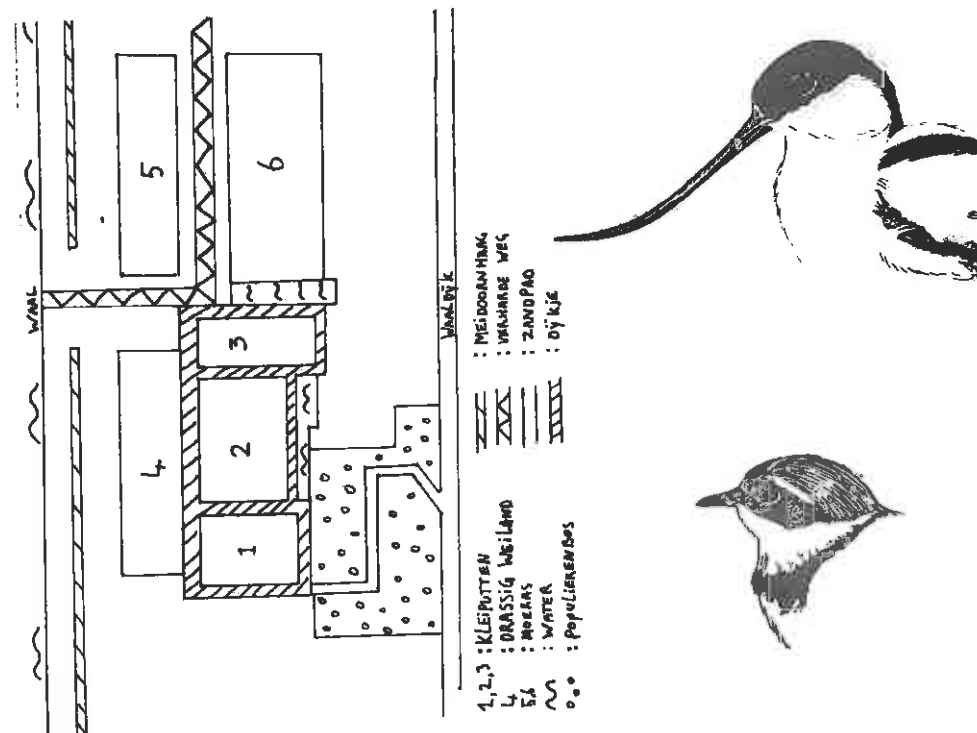
Van de Nieuwen heb ik naast de Kokmeeuw ook de Zilvermeeuw gezien. In de lente zijn in het gebied meestal 2 tot 3 Visdiefjes aanwezig.

Hopelijk heb ik een goede indruk kunnen geven van de vogels in dit gebied. Een bezoek kan echter teleurstellend zijn omdat de veranderingen in verband met grondwerksaamheden in het afgelopen jaar sterk in het nadeel van de vogelstand hebben gewerkt. De lente is het meest interessante jaargetijde, maar de dan pas drooggevallen putten kunnen zeer gevaarlijk zijn (wegzakken).

Oss, 14 september 1982

Frans van Dam

met kleine wijzigingen overgenomen uit 'Den Boschrietsanger'.

excursie schouwen-duiveland

De excursie naar Schouwen-Duiveland werd gehouden van vrijdag 29 oktober tot en met zondag 31 oktober. Er waren maar 8 deelnemers (Hennie Gorissen, Frans en Ria Nillesen, Laurens Rietveld, Ron Röhrich, Karel ten Ham, Marja Kuiper en Chris van Swaay), maar dit kwam denkkelijk doordat DeMourik waarin deze excursie werd aangekondigd pas kort voor de excursie verscheen.

Ondanks het toch niet echt goede weer (het KNMI zat er met z'n voorspelling van zonnig weer toch weer eens overtuigend naast) werden nog 85 soorten waargenomen, waaronder enkele erg leuke.

saterdag

Om half zeven blies Frans de taptoe en na het ontbijt zo snel mogelijk naar 'De Punt' toe om te zien of er trek was. Dit viel nogal tegen alleen werden er opvallend veel sperwers gezien, namelijk vijf. In het hele week-einde werden er 15 gezien, wat toch heel behoorlijk is. Hierna werd een korte strandwandeling gemaakt waar de te verwachten soorten werden gezien (drieteenstrandlopers, scholeksters, zilverplevieren, rosse grutto's).

Doordat er maar een auto was en er geen fietsen in het dorp gehuurd konden worden werden er 's middags twee groepen gemaakt. Karel, Marja en Laurens maakten een duin- en strandwandeling, de rest ging met de auto naar de inlagen aan de zuidrand van het eiland. Door beide groepen werden erg leuke dingen gezien. De eerste groep onder andere een roodhalsfuut, een velduil, een blauwe kiekendief ϕ , twee sperwers en een parelduiker. De andere groep ging eerst naar de inlage bij de Plompe Toren. Hier waren veel steltlopers als bonte strandlopers, tureluurs, zwarte ruiters, kluten, steenlopers, rosse grutto's en wulpen. Ook werden hier drie bonte kraaien gezien.

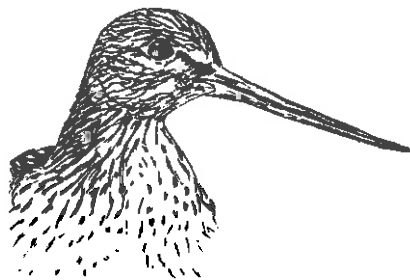
In de Weverse en Flauwerse inlagen waren de aantallen nog veel groter. Enorm veel scholeksters (waarschijnlijk meer dan 10.000 exx.), \pm 1000 kanoetstrandlopers, ruim 2000 rosse grutto's, \pm 40 steenlopers, \pm 150 tureluurs, \pm 120 rotganzen en \pm 140 grauwe ganzen. Leuke waarnemingen waren hier een erg late grote stern, 16 groenpootruiters en nog 9 vrij vroege kleine swanen en 95 brandganzen.

zondag

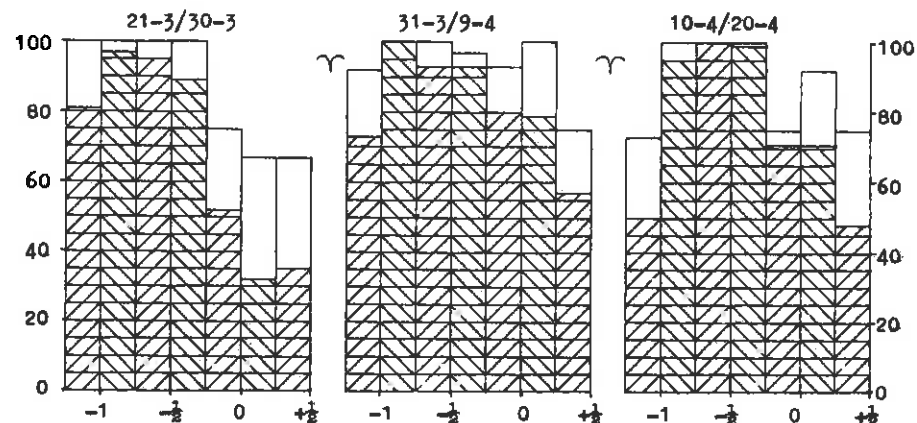
De belangstelling om naar 'De Punt' te gaan was deze ochtend beduidend geringer dan de vorige dag. Alleen Frans, Laurens en Chris voelden ervoor. Karel en Marja gingen een duinwandeling maken, de rest bleef nog lekker even slapen. Bij 'De Punt' was nog minder trek dan zaterdag, wat denkkelijk vooral door de harde zuidwesten wind kwam.

Rond 10 uur gingen we met z'n allen een duin- en strandwandeling maken. Heel goed konden enkele groene spechten bekeken worden. Andere waarnemingen waren 2 blauwe kiekendieven ϕ , 1 ringpootbuizerd, 3 sperwers, en 3 middelste zaagbekken op zee.

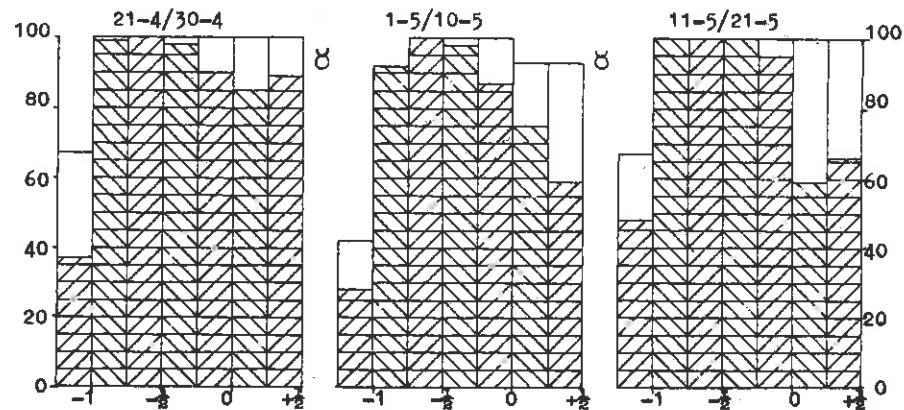
Hierna werd het huisje met vereende krachten schoongemaakt en rond twee uur ging iedereen weer op huis aan. Teruggekeken kon worden op een geslaagd week-einde vogelen in Schouwen.

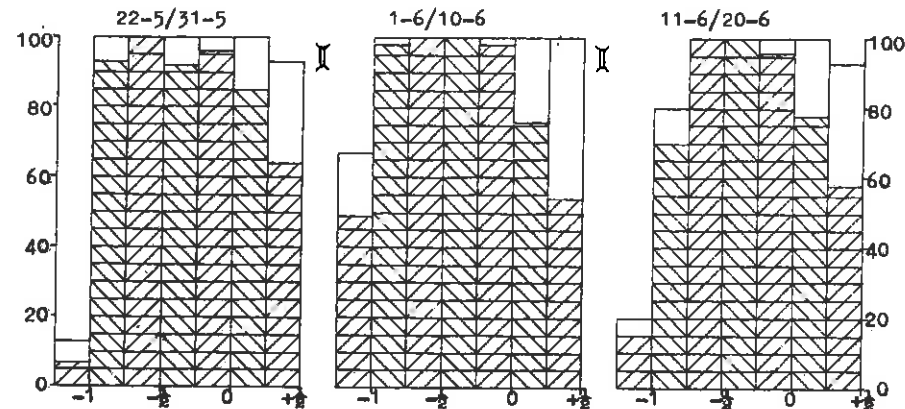
Chris van Swaay
van der Bruggenstr. 10
6511 SL Nijmegen

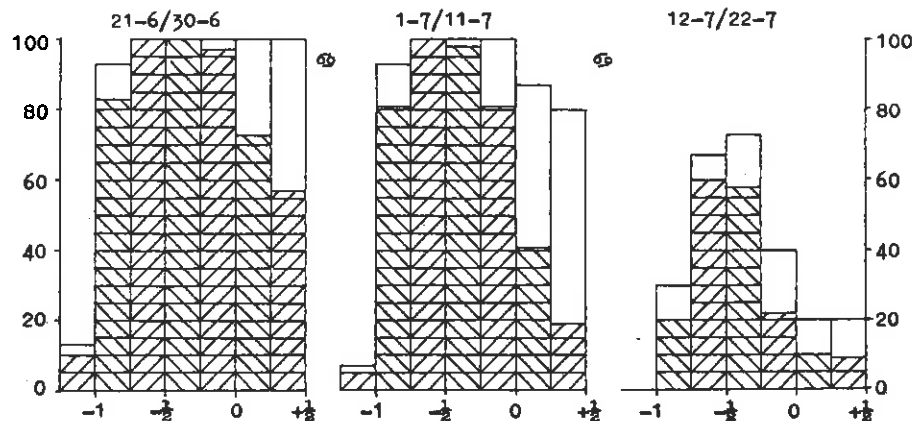
Merel: halve-minuutsfrequentie en vijf-minuutsfrequentie, per kwartier.

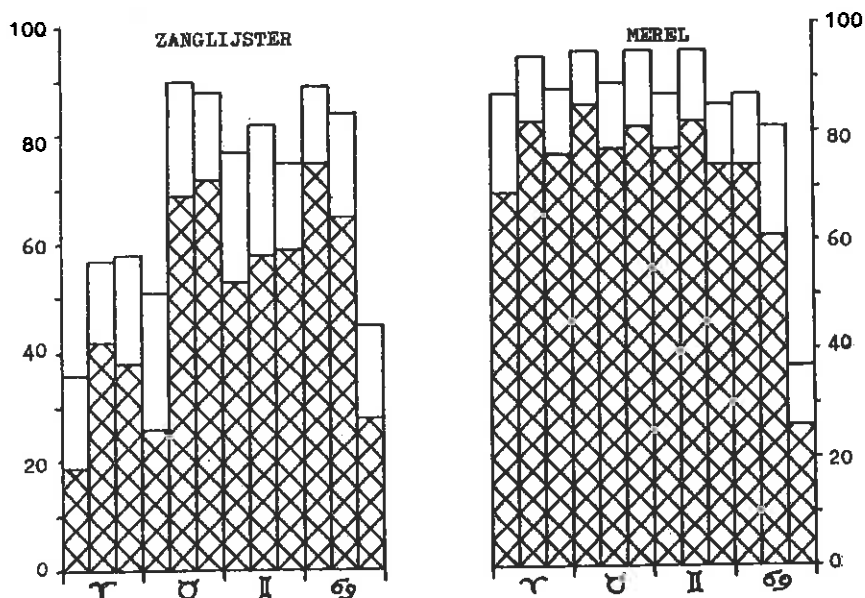
Merel: halve-minuutsfrequentie en vijf-minuutsfrequentie, per kwartier.

Merel: halve-minuutsfrequentie en vijf-minuutsfrequentie, per kwartier.

Merel: halve-minuutsfrequentie en vijf-minuutsfrequentie, per kwartier.

Gemiddelde halve-minuutsfrequentie en vijf-minuutsfrequentie per decade in het tijdvak van -1.15h tot +0.30h t.a.v. zonsopgang.

ZANGLIJSTER. De grootste totale halve-minuutsfrequentie over 5 minuten is 84%. In het tijdvak van -0.55h tot -0.35h van de „beste zang” is de afwijking hiervan klein; dit tijdvak begint dus 5 minuten eerder en eindigt 15 minuten eerder dan dat van beste zang van de merel. Het tijdvak van „goede zang” is dat van -1.00h tot -0.20h, en het tijdvak van „redelijke zang” loopt van -1.05h tot -0.20h. De grafiek van de gemiddelde halve-minuutsfrequentie in aanliggende tijdvakken van vijf minuten verloopt in het halve uur om zonsopgang niet monotoon; ik ben geneigd aan te nemen dat dit niet uitsluitend aan toe-

de kleiputten bij dreumel

Een gebied waar ik veel plezier aan beleefd heb zijn de kleiputten, gelegen in de uiterwaard van de Waal. Het bestaat uit 3 putten (1,2,3) gevuld met baggerspecie en omringd door kleine dijkjes. In de lente beginnen ze droog te vallen - nadat 's winters het hele gebied overstromd is geweest - en in midzomer bijna helemaal bedekt te worden met een uitbundige plantengroei. Alleen de meest westelijke put (1) blijft voor de helft gevuld met water.

Tussen de putten en de Waal ligt een interessant drassig weiland (4). Oostelijk van dit geheel ligt een gebiedje dat bestaat uit waterpartijtjes, doorsneden met weelderig begroeide zandwallen (veel riet en jonge wilgen). In de herfst van 1980 hebben bulldozers in dit laatste gebied een enorme ravage aangericht; in één jaar tijd was dit door de natuur weer hersteld. Verder is in de herfst van 1981 het drassige weiland uitgegraven en zijn de kleiputten en de omringende dijkjes opgehoogd. De gevolgen hiervan zijn van het drassige weiland is niets meer over, de kleiputten vielen in de zomer van 1982 veel sneller droog en de dijkjes werden bedekt met metershoge distels. Uit deze beschrijving blijkt dat het gebied sinds voorjaar 1980 (mijn eerste kennismaking hiermee) steeds een wisselend aanzicht heeft getoond. Dit heeft natuurlijk grote invloed gehad op het voorkomen van allerlei vogels.

Zangvogels

Opvallend was het grote aantal moeras-zangvogels zoals Kleine Karekiet, Bosrietsanger, Rietgors (hiervan heb ik een nest met vier eitjes gevonden). Ook kwamen er Kneuen, Putters voor en er werd een nest Gele Kwikstaarten grootgebracht. In het steil aflopende dijkje van de meest westelijke kleiput (1) bevindt zich een Oeverzwaluw-kolonie, die uit circa 10 holletjes bestaat.

Eenden en Zwanen

Algemene broedvogels in de moerasgebiedjes zijn de Wilde Eend en de Knobbelzwaan. Een Bergeenden- en een Kuifeendenpaar brachten elk jaar in de diepste put een aantal jongen groot; in 1980 was dit ook het geval met een Tafeleendenpaar. Hoewel door mij nog nooit nesten zijn gevonden is het zeer waarschijnlijk dat de drie laatstgenoemde eendensoorten in het gebied broedden.

Als doortrekkers zijn Wilde Eenden, Wintertalingen, Slobeenden en Kuifeenden zeer algemeen. Minder algemene doortrekkers zijn Bergeenden, Zomertalingen en Tafeleenden; weinig voorkomend is de Krakcend en de Brilduiker (van deze één waarneming).

Rallen, Futen en Reigers

Van de Rallen zijn de Meerkoeten en Waterhoenen algemene broedvogels. Een mogelijke broedvogel is de Kwartelkoning, aangezien ik deze vogel in de zomer van 1980 één keer heb waargenomen. Het leuke van deze waarneming is dat de vogel (een mannetje) midden op de dag zijn typische 'gecex' liet horen. Verder heb ik in het moerasgebied één keer een waterral gezien. Van de Fuut komt alleen de gewone Fuut voor die op diverse plaatsen nestelt. Voor Blauwe Reigers is het gebied een fourageergebied, waarvan soms door grote groepen gebruik wordt gemaakt.

Steltlopers, Meeuwen en Sterns

Van de Steltlopers is de meest opvallende wel de Kluut die in het gebied broedt. In 1980 vond ik al nestkuiltjes en in 1981 werden door mij op een kiezelstrandje in één van de putten twee nesten met elk drie eieren gevonden. Dat jaar zijn 5 jongen grootgebracht. In 1982 heb ik geen nesten gevonden, maar wel 2 jongen en een juveniel exemplaar aangetroffen. In lente en zomer zijn gemiddeld zo'n 10 kluten aanwezig; bij één bezoek heb ik er eens 20 geteld.

AE = A.v. Eck	WM = W.Mayer	Ha = W.Hagemeyer
FS = F.Snel	RvT = Rivierentelling	CS = C.v.Swanj
OH = O.v.Hoorn	MA = M.Aarts	W = W.Helmer
PB = P.Brouwer	RG = R.Gorissen	Rb = R.Bouwman
Ha = echt p.Hermesen	AV = A.Vink	WH = W.Hesen
DH = D.Hag	MD = M.v.Dongen	Rs = R.Schuurkes
JvdV = J.v.d.Vaart	HG = H.Gorissen	RV = R.Vos
JH = J.Helmer	JD = J.v.Dokkum	Re = M.Reynders

KRAANVOGELS - KRAANVOGELS - KRAANVOGELS - KRAANVOGELS - KRAANVOGELS - KRAANVOGELS

In het weekeinde van 5 en 6 november j.l. zijn de kraanvogels in -sinds een aantal jaren- ongekende aantallen over Nederland getrokken. Er zijn zelfs kraanvogels gezien bij Gastricum en boven Ameland en pleisterend in de Duffelt.

De oorzaak van dit gebeuren moet vooral gezocht worden in de straffe oostenwind die er in dat weekeinde woel.

Om een goed overzicht te krijgen van de kraanvogeltrek van dit jaar zou ik iedereen willen vragen alle bekende gegevens -ook die van horen zeggen- aan mij -de waarnemingssecretaris- door te geven. Dus niet alleen waarnemingen van Nijmegen en omstreken, maar ook die van elders in Nederland en die van andere mensen.

Peter Brouwer,
Pater Brugmanstraat 44,
6522 EN Nijmegen.
tel.080-220618.

BERICHT

Het atlas-project voor winter- en trekvogels is zijn laatste jaar ingegaan. Voor elke maand die voorbij is komt er nu geen nieuwe meer, dus zullen we alles op alles moeten zetten om het project voor alle gedeelten van het werkgebied van de vogelwerkgroep tot een redelijk einde te brengen. Een aantal blokken vraagt daarbij om extra aandacht. Dit zijn: 45-26 Z.O.Oss, 45-38 Langenboom, 46-31 Mill, 46-32 Haps, 46-41 Wilbertoord, 46-42 Rijkevoort, 46-45 Siebengewald 46-51 Wanroyse Peel e.o., 46-52 Oploo en 52-12 Westerbeek.

Aan de meeste van deze blokken wordt gewerkt, maar het onderzoek is er soms zeer kortgeleden gestart, zodat er nogal wat achterstand is ten opzichte van de overige blokken. Hulp is daarom zeer welkom.

De andere blokken zijn redelijk tot zeer goed onderzocht. Aanvullingen zijn overigens altijd welkom.

Mensen die dit laatste jaar nog aan het project willen meedoen en/of nog gegevens hebben die nog voor het project bruikbaar zijn (vanaf oktober 1978) kunnen contact met mij opnemen.

Overigens: niet alleen gegevens uit het werkgebied van de vogelwerkgebieden zijn welkom, ook gegevens uit andere delen van het land worden met graagte verwerkt.

Uw SOVON-secretaris: Peter Brouwer

NIEUWE LEDEN

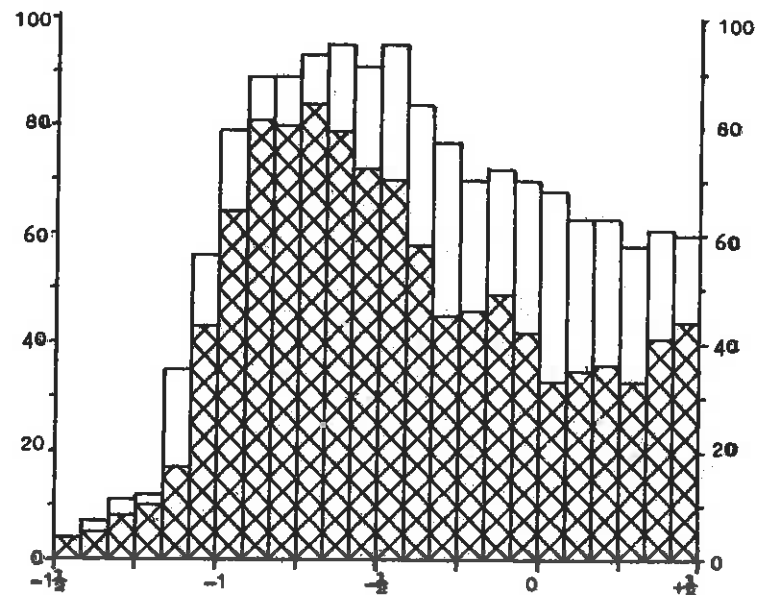
W. Frené, W. Verschuurenstraat 34, 5845 BE St. Anthonis, 08858-1640
K.T. Lie, Aalsburg 20-18, 6602 VW Wychen, 08894-13937
R. Kwak, Raapopeeweg 70, 6824 DT Arnhem
T. v.d. Bergh, Overumbt 22, 5821 CE Vierlingsbeek

Adreswijzigingen

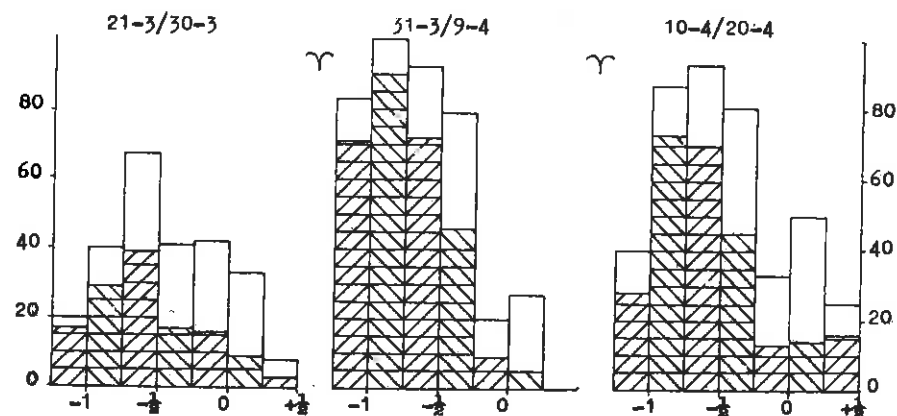
M. Klaassen, Stratinghweg 36, 9731 CT Groningen
Th. & A. Wilbers-v.d. Munckhof, Kellerberg 44, 6591 ZG Gemep
P.P. van Lanke, Nassaulaan 38, 6571 AD Berg en Dal, 08895-2915
P. van Iersel, Achter Clarenburg 2, 3511 JJ Utrecht, 030-310916

vallige omstandigheden te wijten is. In de decadegrafieken zit ook meestal een dal nabij zonsopkomst.

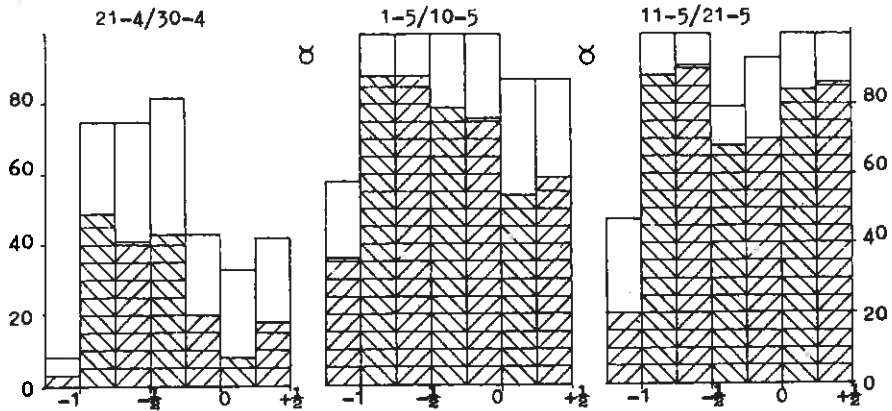
In de grafiek van de decadegemiddelden zien we drie uitschieters: de perioden 31 maart - 20 april, 1 mei - 21 mei en 21 juni - 30 juni. Een mogelijke verklaring van het feit dat na 1 mei de zangactiviteit sterk toeneemt zie ik in de late aankomst van nieuwe broedvogels. Na 1 juli neemt de zang van de zanglijster sterk af; deze viel op 21 juli bijna geheel weg, twee dagen nadat de merels opgehouden waren met zingen. Uit de decadengrafieken blijkt ook nog dat tegen het einde van het zangseizoen steeds later op de ochtend de zanglijsterzang begint, en eerder ophoudt; bij de merelzang treedt dit verschijnsel al duidelijk in de decade van 1 juli t.e.m. 11 juli op.

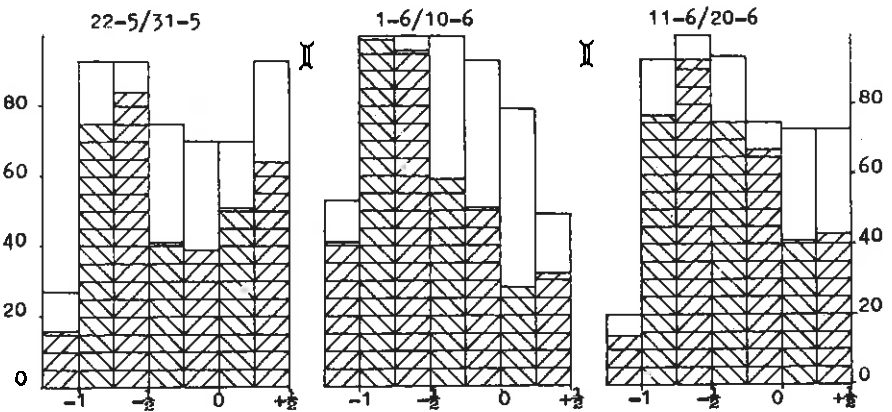
Zanglijster: halve-minuutsfrequentie (N=570) en vijf-minuutsfrequentie (N=57) van 21 maart t.e.m. 22 juli.

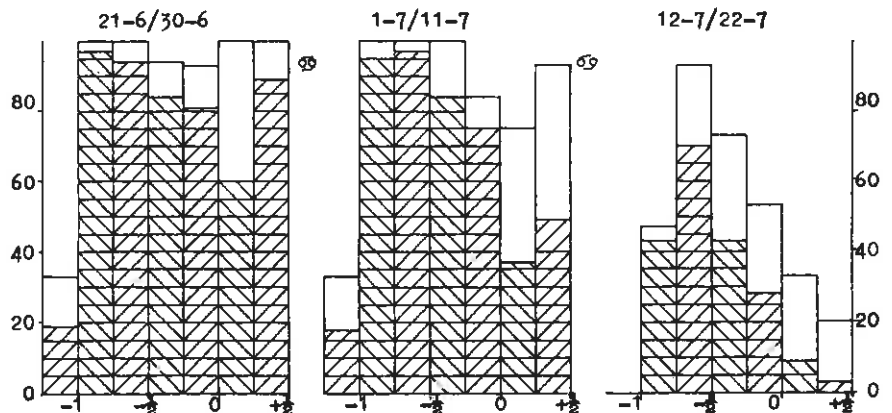
Zanglijster: halve-minuutsfrequentie en vijf-minuutsfrequentie, per kwartier.

Zanglijster: halve-minuutsfrequentie en vijf-minuutsfrequentie, per kwartier.

Zanglijster: halve-minuutsfrequentie en vijf-minuutsfrequentie, per kwartier.

Zanglijster: halve-minuutsfrequentie en vijf-minuutsfrequentie, per kwartier.

tureluur: 26-10, 2 exx. → ZW 't Zelder bij Gennep (WH).
 groenpootruiter: 28-6, 1 ex. Erlecomse waard (JH) / 21-7, 1 ex. Berendonck Nijmegen (PS).

bosruiters: 2-8, 14 exx. Millingerw. (JH).
 kleine jager: 18-9, 1 ex. Stuw Sambeek (RvT).
 dwergmeeuw: 3-6, 1 ex. Kaliwaal-Ooypolder (OH).
 stormmeeuw: 17-6, min. 1 p. Kaliwaal-Ooypolder (W).
 kleine mantelmeeuw: 5-8, 1 ex. Kaliwaal-Ooypolder (versch.).
 silvertmeeuw: 17-6, min. 1 p. Kaliwaal-Ooyp. (W).
 visdief: 2-10, 1 ex. Oude Waal-Ooypolder (AE) / 17-10, 9 exx. → N. MaasGr. (DH).
 reusenstern: 15-7, 1 ex. Kaliwaal-Ooypolder (JH).
 dwergstern: 2-7, 1 ex. Kaliwaal-Ooypolder (PB).
 zwarte stern: 2-10, 3 exx. Millingerw. (AE).
 koekoek: 28-10, 1 ♂ Klein Vortum (DH).
 velduil: 31-7, 1 ex. Oeffeltse weiden (WH) / 24-10, 1 ex. Putten Leuth (AE).
 nachtswaluw: 7-7, 366 r Muldershop (Ha).
 gierswaluw: 17-10, 1 ex. → ZO Wylermeer Ubbergen (Ha) / 19-10, 1 ex. Boxmeer (MA).

ijsvogel: 5-9, 1 ex. St. Jansberg 3 vijvers (OH).
 kleine bonte specht: 10-9 1 ♂ r Oosterhoutse Bos (Rs) / 10-9, 1 ex. steenfabriek Groenlanden (OH).
 boomleeuwerik: 22-10, 11 exx. → W Maasheggen Groeningen 07.00-09.00u (DH).
 veldleeuwerik: zeer veel zichtbare trek bijv. 17-10, 1576 exx. 700-900 Maasheggen Groeningen / overal elders een konstante stroom van laagvliegende groepjes.
 waterpieper: 23-10, 1 ex. → ZW Stuwval Estel (Ha, PB).
 gele kwikstaart: 28-8, 102 exx. trek Holdeurn (JH).
 grote gele kwikstaart: 17-9, 1 ex. Waal 6L (RvT) / 25-9, 5 exx. trek Holdeurn (JH) / 26-9, 1 ex. → ZW Oude Waal-Ooypolder (JH) / 17-10, 2 exx. → Z Maas Groeningen (DH) / 26-10, 1 ex. → ZW H. Landstichting (JH).

witte kwikstaart: 18-10, 119 exx. Maasheggen Groeningen 07.00-0900 u (DH).
 blauwborst: 29-8, 16 Dennenkamp Groesbeek in maaisveld (versch.).
 paapje: 16-10, 1 ex. Maas 16 R (RvT).
 tapuit: 15-9, en trek Nijmegen (jvdV) / 2-10, 16 Bisonbaai (AE).
 beflijster: 9-10, 1 ex. + p. Holdeurn (JH) / 25-10, 1 ♀ tuin Elzenkamp Beek (Hs).
 kramsvogel: 1-6, 1 p. Kleyen-Zyfflich (AE) / 5-8, 1 ex. Groenlanden (versch.).
 koperwiek: 17-9, 2 exx. Waal 8 L (RvT).
 baardmannetje: 28/30-10 enk. exx. Tien Geboden-Ooypolder (versch.).
 bergfluits: 5-6, laatste zangwaarneming staatsbos St. Anthonis (Re).
 bonte kraai: 18-10, 4 exx. → ZW Wester Meerwijk (JH).
 vink: 9-10, 1224 exx. trek Holdeurn Nederrijk (JH) / 18-10, 1302 exx. Maasheggen Groeningen 07.00-09.00 u (DH).
 keepl: 8-8 min. 1 ex. Reichswald (RV).
 Europese kanarie: 17-8, 1 ex. ringvangst steenfabriek Groenlanden (OH).
 sijs: 5-6, 1 ex. Vier Perken Berg en Dal (JH) / 26-6, 2 exx. Ubbergen (AE) / 24-7, 5 exx. tuin Elzenkamp Beek (Hs).
 kruisbek: 3-8, ♀ of juv. Millingerw. (AV) / 9-10, 266, 1 ♀ Holdeurn Nederrijk / 17-10, 7 exx. 3 ♂♂ Holdeurn Nederrijk / 18-10, 2 exx. Wester Nederrijk (JH).

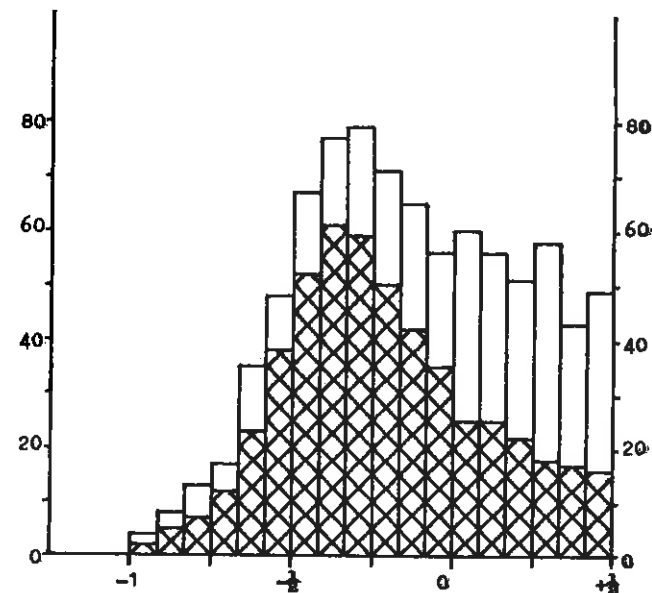
Alle inzenders weer bedankt. Waarnemingen uit de maanden november en december -en natuurlijk ook die van voorgaande maanden voor diegenen die ze vergeten waren in te sturen- graag weer opsturen naar Peter Brouwer, Pater Brugmanstraat, Nijmegen. 080-220618. ook voor al uw SOVON-zaken.

JUNI-OKTOBER 1982

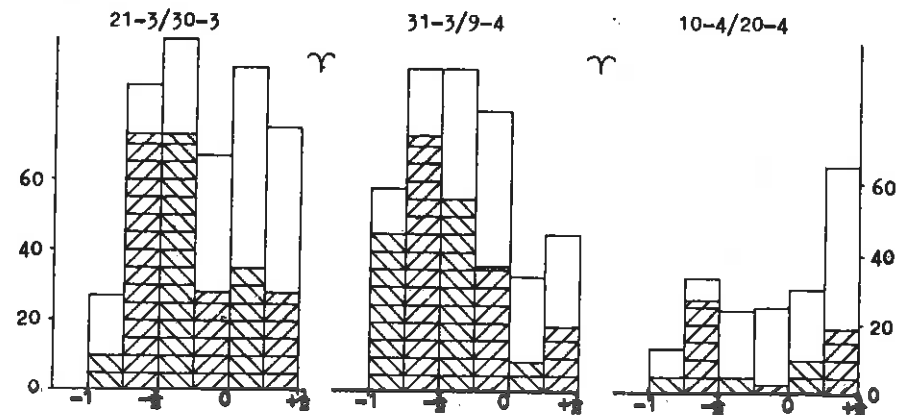
geoorde fuut: 4-9, 1 ex. Oude Waal-Ooypolder (AE).
 aalscholver: 20-6, 1 ex. Kaliwaal-Ooypolder (FS).
 woudaapje: 4-6, 16 Groenlanden. (OH, PB).
 purperreiger: 27-8, 3-9/4-9 Oude Waal, Tien Geboden-Ooypolder (AE) / 1 ex. Kranenburgse Broek. (HS).
 kleine zilverreiger: 1/21-9 1 ex. Oude Waal-Ooypolder (heel vogelend Nijmegen o.o.) / 26-9, 1 ex. Mazonburg-Heyen (WH).
 eioevaar: 29-8, 2 ex. Groeningen overvl. (DH) / 15-9, 14 ex. → ZW zeer hoog Nijmegen (JvdV).
 lepelaar: 26/28-8, 4 ex. Bisonbaal west, met kleurringen (versch).
 kleine zwaan: 24-10, 1 ex. Kaliwaal-Ooypolder (JH).
 grauwe gans: + → W Boxmeer (DH, WM).
 brandgans: 22-8, 1 ex. Stuw Sambeek (DH).
 smient: 3-6, 16 Erlecomse Waard (OH) / 8-9, 16 Oude Waal-Ooypolder (PB).
 wintertaling:
 pijlstaart: 10-9, 1 ex. Millingerwaard. (W).
 krooneend: seizoen '82 2 broedgevallen Ooypolder.
 grote zeeëend: 16-10, 1 ex 6 brug bij Grave. (Rvt).
 wespendief: 10-6, 1 ex. Schaijk (JH).
 blauwe kiekendief: 13-7, 1 ♂ → W jagend Millingerwaard (JH).
 grauwe kiekendief: 14-8, 1 juv. Groeningen (DH).
 ruigpootbuiserd: 9-10, 1 ad jagend Holdeurn (JH).
 visarend: 24-9, 1 ex. → W Boxmeer (MA) / 9-10, 1 ex. Holdeurn → Ooyp. (JH).
 smelleken: 20-8, 1 ex. Kaliwaal-Ooypolder (OH). Overigens relatief "veel" waarnemingen van dit soort o.a. uit de Maasheggen.
 boomvalk: 24-10, 1 ex. → W Sambeek (MA).
 waterral: 17-8, 1 ex. Wyohens Ven (RG).
 porseleinhoen: 3-7, 16 r Oude Waal-Ooypolder (AV).
 kwartelkoning: 6/7-7, 16 r Bisonbaal-west (OH) / 9/10-7, 16 r Rijksweg Beek bij Nijmegen. (MD).
 kluut: 21-10, 1 ex. Millingerwaard (MA).
 kleine plevier: 19-6, 1 p Hofmansplassen Schaijk (AV) / 20-6, 1 p Ullingse bergen en St. Anthonis (RG, HG).
 bontbekplevier: 20-8, 3 exx. Millingerwaard (OH).
 goudplevier: 13-8, 1 ex. Erlecomse waard (AE) / 28-10 + 200 exx. Ewijkse veld (JD).
 zilverplevier: 19-9, 1 ex. overvl. Erlecomse waard (Ha) / 21/22-10, 2 exx. Millingerwaard (MA, GS) / 29-10, 4 exx. Millingerwaard (JU), / 30-10, 1 ex. → Z Groeningse Bos (DH).
 kanoetstrandloper: 26-9, 2 exx. Kaliwaal-Ooypolder (JH) / 29-9, 1 ex. Millingerwaard (W).
 drieteenstrandloper: 22/24-9, 2 exx. Kaliwaal-Ooypolder (OH/RB).
 kleine strandloper: 3-8, 3 exx. Millingerwaard (AV/JH) / 2-10 2 exx. Bisonbaal (AE) / 3-10, 2 exx. Kaliwaal-Ooypolder (Ha).
 temminck strandloper: 2/14-8, 1-2 exx. Millingerwaard (versch).
 krombekstrandloper: 22-8, 1 ex. Erlecomse Waard (GS/JH) / 28-8, 6 exx. Erlecomse waard (Ha) / 19-9, 2 exx. Erlecomse Waard (Ha).
 bonte strandloper: 11-8, 1 juv ex. Berendonk-Nijmegen (RG) / 29-9, 27 ex. Bisonbaal (W) / 29-10, 1 ex. Maas Boxmeer (MA).
 kemphaan: 28-7, 1 ♂ Maria Roepaan Gennep (WH).
 houtsnip: 21-10, 1 ex. Oosterhoutse Bos (RS) / 29-10, 1 ex. Station Nijmegen vl over rangeerterrein (JH).
 grutto: 10-10, 7 exx. → ZW Mazonburg Heyen (WH).
 rosse grutto: 17-9 / 3-10, 1-3 exx Kaliwaal-Ooypolder / Milligerw. (versch) / 11-9, 5 exx. overvl. Holdeurn (JH).
 regenwulp: 3-8, 1 ex. Millingerw. (AV) / 5-9, 1 ex. Boxmeer (MA).

KOOLMEES.

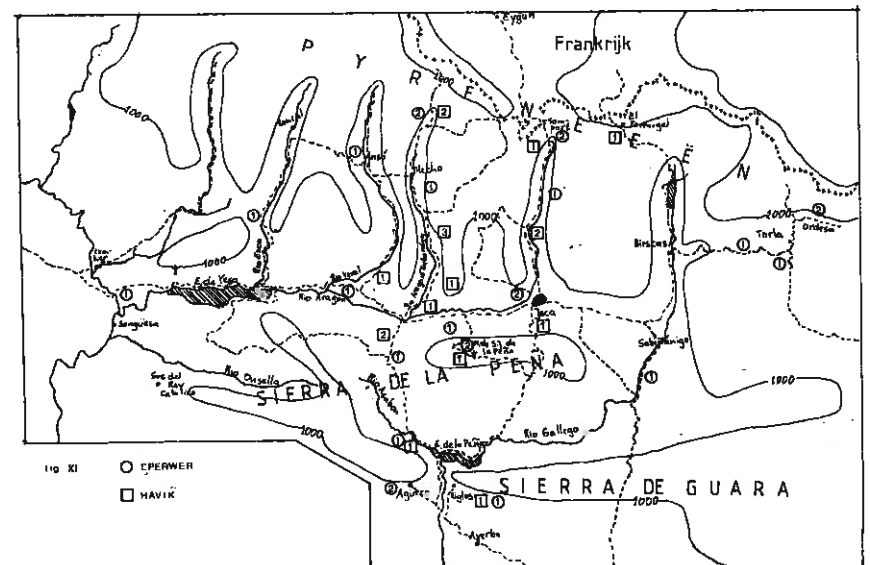
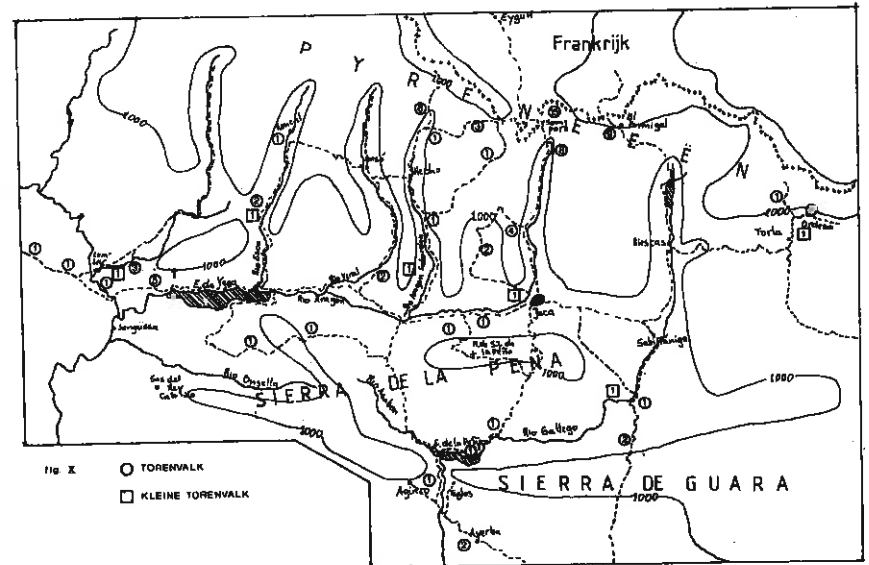
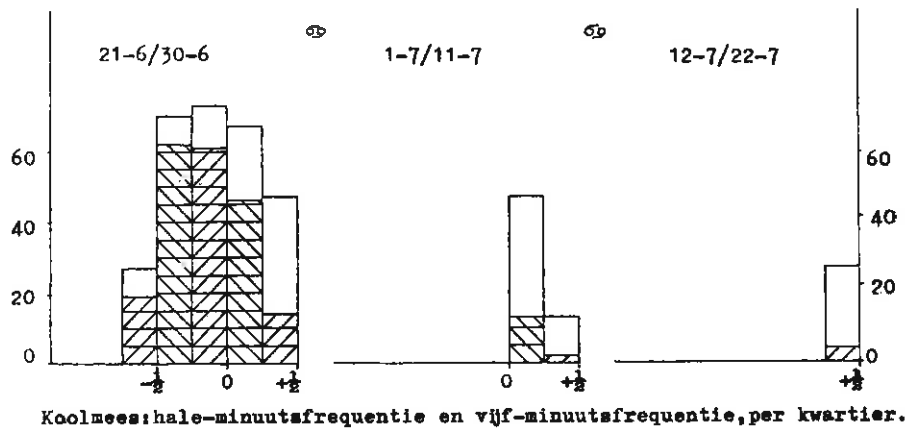
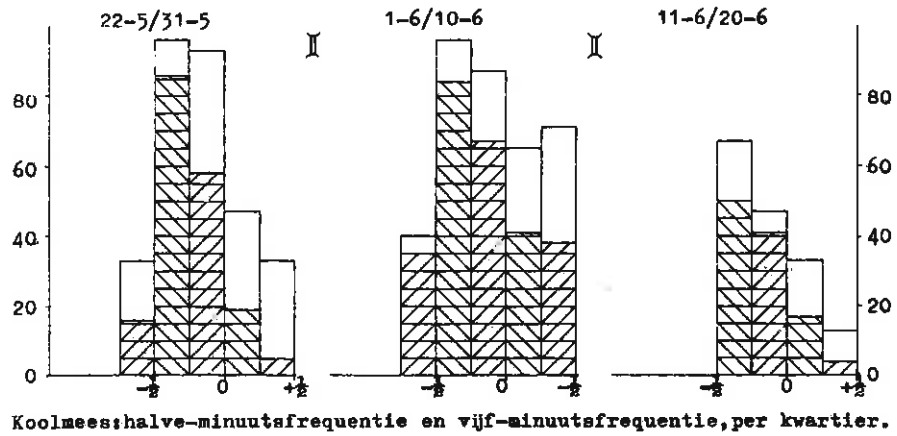
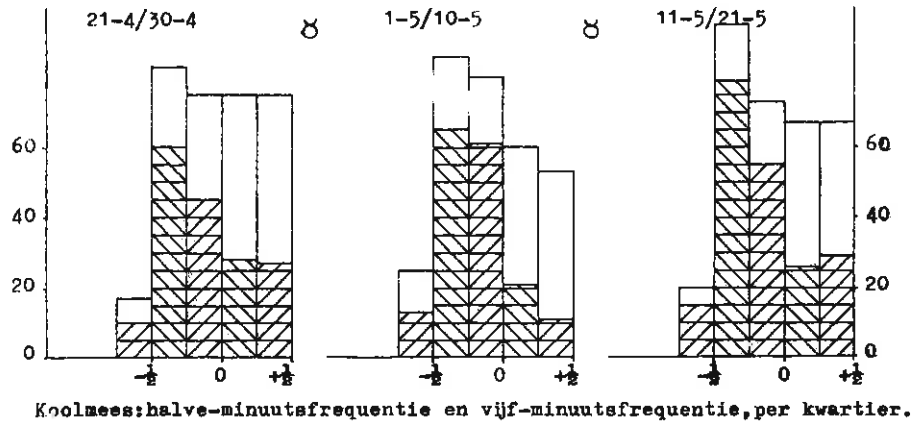

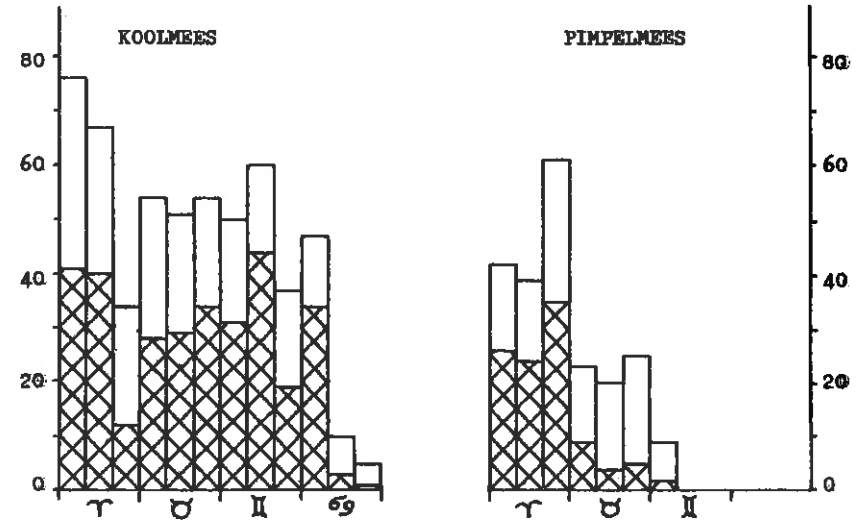
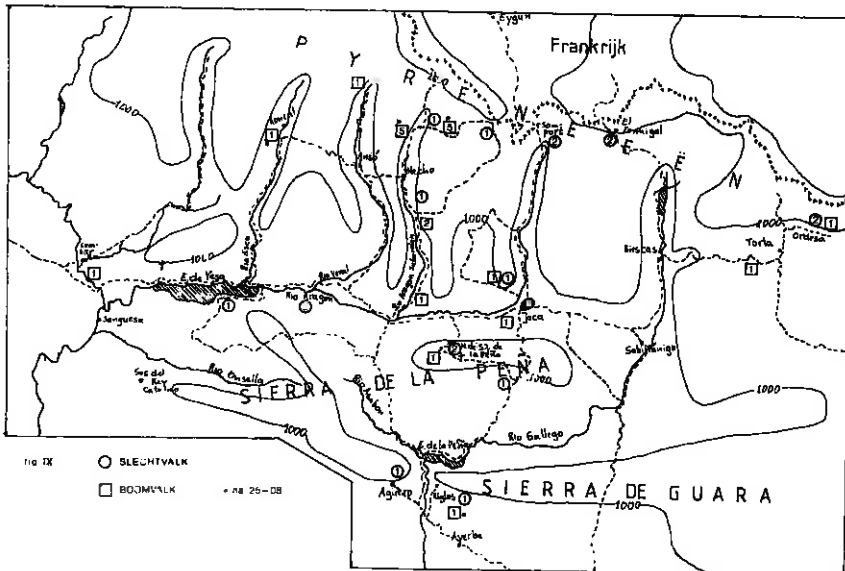
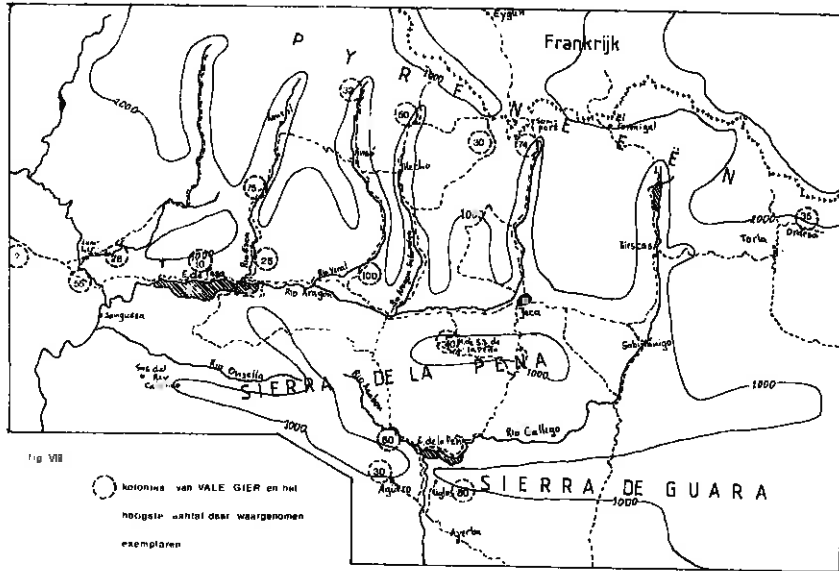
Koolmees: halve-minuutsfrequentie (N=520) en vijf-minuutsfrequentie (N=52) van 21 maart t.e.m. 11 juli.

De grootste totale halve-minuutsfrequentie over 5 minuten is 61%. Het tijdvak van -0.30h tot -0.10h is dat van de „beste zang”, van -0.30h tot -0.05h is de zang „goed”, en van -0.40h tot +0.15h „redelijk”. De gemiddeldengrafiek is een gelijkmatig verlopende kromme, met een enigszins scherpe top. Het aantal zingende koolmezen die een bijdrage geleverd hebben aan de grafiek is klein, hoewel groter dan 1; de grafiek kan in belangrijke mate de weerspiegeling zijn van de zangactiviteit van één individu. De grafiek van de decade gemiddelden ziet er nogal onregelmatig uit; de diepe dalen van 10 april - 20 april en 11 juni - 20 juni zijn opmerkelijk. Na 30 juni valt de zang vrijwel weg.

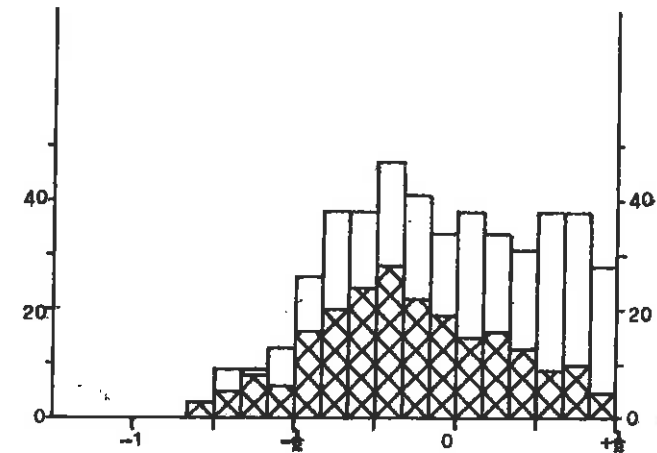
Koolmees: halve-minuutsfrequentie en vijf-minuutsfrequentie, per kwartier.

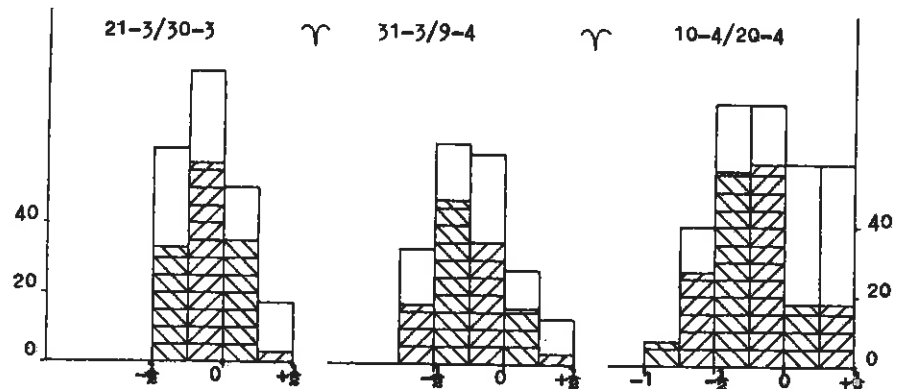

Gemiddelde halve-minuutsfrequentie en vijf-minuutsfrequentie per decade in het tijdvak van $-1.00h$ (koolmees) opv. $-0.45h$ (pimpelmees) tot $+0.30h$.

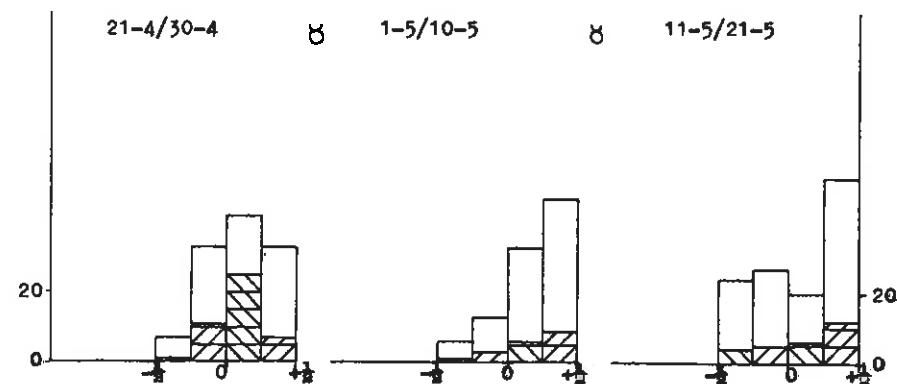
PIMPELMEES. De grootste totale halve-minuutsfrequentie over 5 minuten is slechts 28%. Het tijdvak van de relatief „beste” zang lijkt mij het kwartier van $-0.20h$ tot $-0.05h$; van $-0.25h$ tot $0.00h$ hebben we „goede zang”, en van $-0.30h$ tot $+0.15h$ „redelijke zang”. De pimpelmees zingt blijkbaar zo'n vijf minuten later dan de koolmees; het verloop van de zang in de vroege ochtend is voor de twee soorten ongeveer hetzelfde. Bij de pimpelmees zijn de meeste geluiden, erg coulant, tot „zang” gerekend. Uit de grafiek van de decademiddelen blijkt dat de periode 21 maart - 20 april de beste is voor de zang van de pimpelmees. Daarna loopt de zangactiviteit sterk terug; na 16 mei was er nog slechts incidentele zang en na 31 mei helemaal geen zang meer. Vermoedelijk zijn alle zangwaarnemingen afkomstig van één individu, van een broedpaar dat zijn nest op een afstand van 5 meter van de microfoon had.

Pimpelmees: halve-minuutsfrequentie (N=320) en vijf-minuutsfrequentie (N=32) van 21 maart t.e.m. 31 mei.

Pimpernaes: halve-minuutsfrequentie en vijf-minuutsfrequentie, per kwartier.

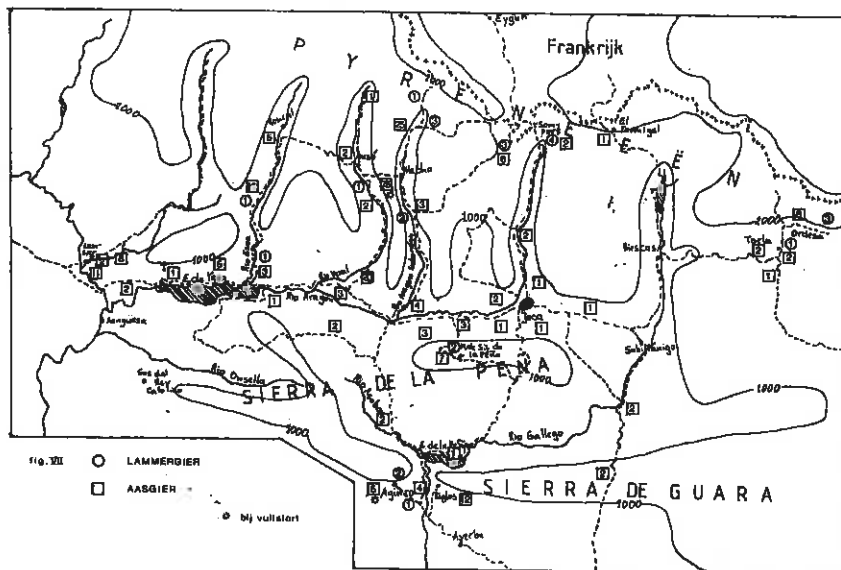
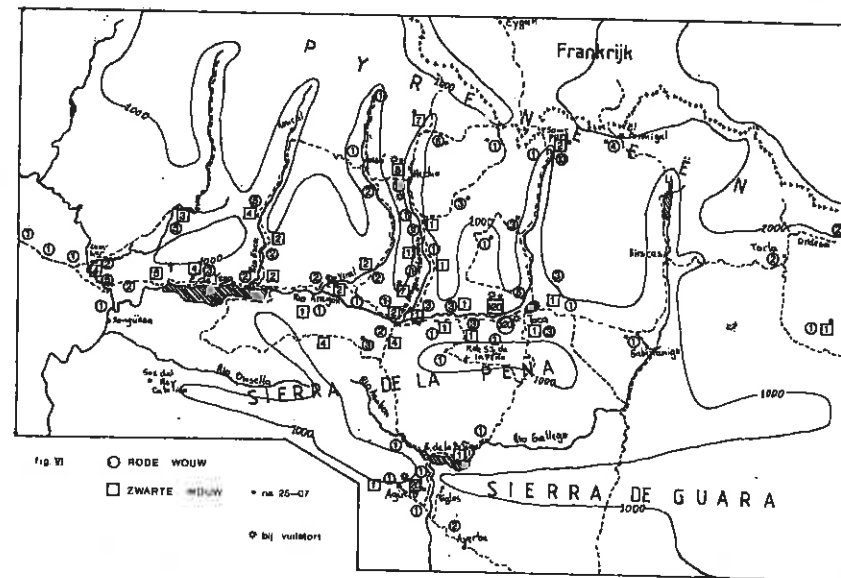
Pimpernaes: halve-minuutsfrequentie en vijf-minuutsfrequentie, per kwartier.

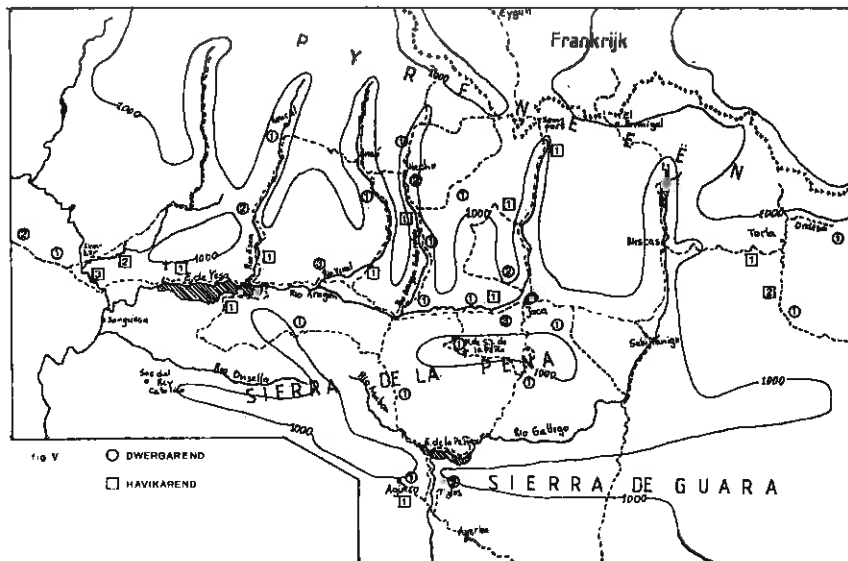
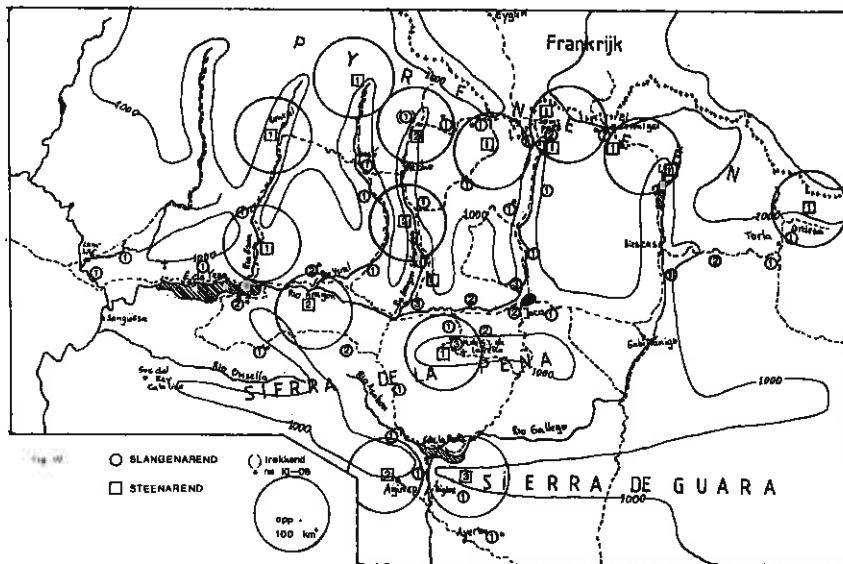
(Wordt vervolgd.)

H.de Vries
Jan van Cuykstraat 46
5431 GC Cuyk

NIEUWE PUBLICATIE

Het Spreeuwenboekje, een verzameling oorspronkelijke opstellen van negen jeugdige vogelliefhebbers in leeftijd variërend van 7 tot 17 jaar over Spreeuwen. 96 pagina's, tekeningen en grafieken. Te bestellen door overmaking van f 14,90 op giro 196724 t.n.v. Rugh Gallacher te Voorhout.

roofvogels in de pyreneeën rond jaca

Het bergachtige gebied rond de stad Jaca in de Pyreneeën vormt een uitstekend biotoop voor vele soorten roofvogels. Aangetrokken door de rijkdom aan deze vogels bezochten in de periode 1980-82 verschillende Nederlandse (amateur)ornithologen deze streek (zie tabel 1). Door de waarnemingen van deze mensen bijeen te brengen en te analyseren is geprobeerd, in vervolg op de publicatie van Thiassen (1979) over de periode 1977-1979, een beeld te krijgen van het (minimum) aantal broedparen van iedere soort.

Tabel 1. Bezoekperiodes en waarnemers.

Jaar	Periode	Waarnemers
1980	16-08 t/m 23-08	Muskens
	25-08 t/m 01-09	Reynders
1981	19-07 t/m 07-08	Vink
	20-08 t/m 23-08	Helmer c.s.
1982	17-08 t/m 03-09	Visser c.s.
	12-07 t/m 21-07	Sterck c.s.
	18-07 t/m 29-07	Visser c.s.
	21-07 t/m 29-07	van den Bergh c.s.
	-07 t/m -0	Muskens
	30-07 t/m 08-08	Hagemeljer, Verkley

Methode

Het gebied werd in tegenstelling tot in 1977-79 niet alleen met de auto bezocht, maar ook lopend (Henk Visser c.s. en Sterck c.s.) en met de fiets (Hagemeljer, Verkley). Deze groepen bezochten niet het gehele gebied, hetgeen bij de waarnemers met een auto meestal wel het geval was. Zo ontstond een niet geheel homogene verdeling van de waarnemingen. Alle waarnemers bezochten bijvoorbeeld de Vallei van Hecho, waardoor daar relatief veel waarnemingen werden gedaan. Een ander effect van het verschil in vervoer ligt in de intensiteit van waarnemen. Dit heeft waarschijnlijk vooral gevolgen voor onoprallende en kleinere soorten als Sperwer, Hawk en Boomvalk.

Om een indruk te krijgen van het aantal broedparen werden de waarnemingen per soort in kaart gebracht. Daarbij werden waarnemingen, die mogelijk hetzelfde exemplaar betroffen, ook als één exemplaar ingetekend. Dit om dubbeltellen zoveel mogelijk te vermijden.

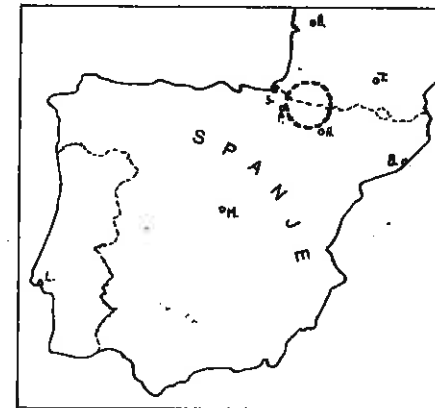

fig. I.a. Ligging van het gebied.

Overschattingen zouden kunnen optreden door het feit dat een deel van de waarnemers relatief laat in het jaar (tweede helft augustus) het gebied bezocht. De dan optredende zwerf- en trekverschijnselen en de uitgedragen jongen kunnen het aantal broedende roofvogels hoger doen lijken dan het in werkelijkheid is. Ter vermindering van dergelijke fouten zijn ten eerste waarnemingen, die waarschijnlijk trekken-de exemplaren betreffen, apart (tussen haakjes) weergegeven. Ten tweede is voor een aantal relatief weinig territoriale soorten een datum gekozen, die valt rond of na het zelfstandig worden van de jongen. Waarnemingen na deze datum

Havik en Sperwer (tabel 9)

Onze indruk is dat deze beide soorten door de meestal extensieve waarnemingsmethoden en de geringe grootte van met name de Sperwer onderteld zijn. Hier lijkt dan ook de conclusie gerechtvaardigd dat deze soort met meer broedparen vertegenwoordigd is dan het aantal in tabel 9 aangeeft.

Havik (Accipiter gentilis)

Zoals te verwachten werde de Havik meest waargenomen nabij bossen. Parellada en De Juan (1981) gewen voor de Havik in bergachtige gebieden in Catalonië als broedbiotoop naaldbossen aan. Het gros van de waarnemingen voldoet hier redelijk aan. Het aantal dat Iribarren (1975) opgeeft voor heel Navarra lijkt aan de lage kant.

Sperwer (Accipiter nisus)

Zoals reeds gezegd is de Sperwer met zijn weinig opvallend gedrag waarschijnlijk sterk onderchat. Wel is het aantal vergeleken met de periode 1977-79 (Thissen 1979) wat groter. Dit geldt overigens ook voor de Havik.

Tabel 9. Aantal broedparen van de Accipiters per deelgebied.

	deelgebied				totaal
	1	2	3	4	
Havik	3	9	2	-	14
Sperwer	6	7	2	3	18

Literatuur:

- Garzon J. 1975. Birds of prey in Spain, the present situation. In: R.D. Chancellor, World Conference on birds of prey Vienna, 159-170. ICBP, London.
- Glutz von Blotzheim U.N., Bauer K.M. & Bezzel E. 1971. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, 4. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- Iribarren J.J. 1977. The present status of birds of prey in Navarra. In: R.D. Chancellor, World Conference on birds of prey Vienna, 381-387. ICBP, London.
- Parellada X. & De Juan A. 1981. Les accipitriformes des milieux alpins des Pyrénées catalanes. In: G. Cheylan & J. Thibault, Rapaces méditerranéens 34-43. CROP, Aix en Provence.
- Pedrocchi G. 1978. Las aves de Aragón. Librería General, Zaragoza.
- Thissen J. 1979. Roofvogels in de Pyreneeën. *Mourik* 5(6): 200-208.

Ward Hagemeijer, Meijhorst 92-21, Nijmegen
Gerard Verkley, Aubadestraat 41, Nijmegen

'zijn gemerkt met een sterretje*. Deze waarnemingen zijn meestal niet mee- gerekend bij het bepalen van het aantal broedparen. Dit ondervangt ook het probleem van de uitgevlogen jongen gedeeltelijk.

De karteringsmethode gaat er van uit, dat de roofvogels niet al te grote afstanden afleggen, zodat waarnemingen gedaan in een beperkt gebied als waarschijnlijk van hetzelfde broedpaar beschouwd kunnen worden. Een soort, waarvoor deze methode dus helemaal niet opgaat, is de Vale Gier, die zeer grote afstanden aflegt op zijn foerageertochten. Om voor deze soort toch tot een schatting van het aantal broedparen te komen, is het maximum aantal aantal exemplaren waargenomen bij de kolonies ingetekend.

Het gebied

Het gebied bestaat uit het noordwesten van de provincie Huesca, het uiterste oosten van de Baskische provincie Navarra en het noordelijkste puntje van de provincie Zaragoza. De streek is in navolging van Thissen (1979) in vier delen verdeeld gebaseerd op landschappelijke verschillen. De gebieden zijn iets veranderd, omdat bepaalde nieuwe delen werden bezocht.

Deelgebied 1

Geschatte oppervlakte 1150 km². Het beslaat de hoofdkam van de Pyreneeën, vanaf het dal van Roncal in het westen tot het stuwmeer van Bupal in het oosten. De Franse grens is ongeveer de noordgrens. In dit gebied liggen 5 lange noord-zuid lopende dalen, die doodlopen op de hoofdkam. De hellingen zijn grotendeels begroeid met bossen, vooral naaldhout (dennen en sparren), maar ook loofhout, zoals eiken. Andere delen zijn dicht begroeid met struikgewas, onder andere brem en buxus.

Deelgebied 2

Geschatte oppervlakte 1950 km². Dit gebied wordt de Depresión Media Pyrenaica genoemd en loopt van Monreal in het westen tot Biescas in het oosten. De Depresión is een lang (80 km) en breed dal, waarin over een afstand van 60 km de Aragon stroomt. Het dal wordt aan de noordzijde begrensd door de hoofdkam van de Pyreneeën en aan de zuidzijde door de Sierra de la Pena, waarvan het meest noordoostelijke gedeelte (de omgeving van de abdij van San Juan de la Pena) nog binnen deelgebied 2 valt.

In het dal vindt men vooral akkerbouw (gransen, zonnebloemen etc.). Enkele van de zijdalén zijn bij hun uitmonding in de Depresión erg nauw; ze vormen echte bergkloven. Zo'n kloof heet in het Spaans Hoz. Van west naar oost vinden we achtereenvolgens Hoz de Lumbier, Hoz de Arbayun en Hoz de Biniés. In het westen van deelgebied 2 ligt het grote stuwmeer van Yesa.

Deelgebied 3

Geschatte oppervlakte 1230 km². Hierin valt het zuidoostelijke deel van de Sierra de la Pena en het westelijke deel van de Sierra de Guara. De omgeving van Riglos is zeer bergachtig en warmer en droger dan deelgebied 2. De begroeiing bestaat voor een deel uit maquis en er zijn veel olijfgaarden.

Deelgebied 4

Geschatte oppervlakte 720 km². Dit gebied beslaat het nationale park Ordesa en zijn wijde omgeving. Ten noorden van Ordesa liggen zeer hoge bergtoppen. Naar het zuiden wordt het gebied wat vlakker. In dit gebied vindt men vrij veel loofbossen (o.a. beukenbossen in Ordesa).

De waargenomen roofvogels

In het gebied broeden 19 soorten roofvogels (Pedrocchi 1978). Al deze soorten werden waargenomen. Het totale aantal broedparen, gebaseerd op deze waarnemingen, is gegeven in tabel 2, waarin verder gegevens van Thissen (1979), van Iribarren (1975) over de aangrenzende provincie Navarra en van Garzon (1975) over heel Spanje zijn gepaakt. Thissen (1979) noemt de Blauwe Klauwendief als mogelijk broedende soort. De Blauwe Klauwendief werd in de periode 1980-82 niet waargenomen. Wel werden drie andere soorten roofvogels waargenomen, die niet in het gebied broeden:

Tabel 2. Het totale aantal broedparen in het gehele gebied en vergelijkingen met andere gegevens.

	aantal broedparen			
	Gebied rond '80-'82	Jaca Thissen '77-'79	Navarra Iribarren (1975)	Spanje Garzon (1975)
opp. (km ²)	5050	4590	10000	500000
Buizerd (Buteo buteo)	32	20	±300	15000
Wespendief (Pernis apivorus)	14	15	≥40	1000
Steenarend (Aquila chrysaetos)	13	12	±14	400
Dwergarend (Hieraetus pennatus)	23	20	±60	9000
Havikarend (Hieraetus fasciatus)	12	16	16-18	500
Slangenarend (Circaetus gallicus)	37	20	±40	3000
Bruine kiekendief (Circus aeruginosus)	3	1	15-20	1000
Grauwe kiekendief (Circus pygargus)	1	4	±60	6000
Rode wouw (Milvus milvus)	76	61	±100	10000
Zwarte wouw (Milvus migrans)	51	26	200-250	25000
Vale gier (Gyps fulvus)	?+368	300+35?	600-700	5000
Lammergier (Gypaetus barbatus)	11	10	3	35
Aasgier (Neophron percnopterus)	127	87	80-100	2000
Slechtvalk (Falco peregrinus)	12	8	50-60	2000
Boomvalk (Falco subbuteo)	11	3	80-100	8000
Torenvalk (Falco tinnunculus)	34	26	250-300	30000
Kleine torenvalk (Falco naumanni)	6	7 ?+3	±30	50000
Havik (Accipiter gentilis)	14	8	±25	3000
Sperwer (Accipiter nisus)	18	12	≥50	9000

? : waarschijnlijk geen plaatselijke broedvogel

Tabel 7. Aantal broedparen van de gieren per deelgebied.

	deelgebied				totaal
	1	2	3	4	
Vale gier	100	(?)+130	90	18	(?)+368
Lammergier	7	2	1	1	11
Aasgier	64	42	15	6	127

Valken (tabel 8)

Slechtvalk (Falco peregrinus)

Deze valk werd in alle vier de deelgebieden waargenomen, waarbij een lichte concentratie van waarnemingen valt waar te nemen in het noorden van deelgebied 1 (fig.IX). Slechtvalken broeden op opvallende, schaars begroeide steile rotawanden. Ze werden dan ook vaak in de buurt van dergelijk biotoop waargenomen. Dit biotoop komt in deelgebied 1 relatief veel voor.

Boomvalk (Falco subbuteo)

In de periode 1980-82 werden veel meer Boomvalken waargenomen dan in 1977-79. Van de waarnemingen vielen er relatief veel (namelijk 12) na half augustus. Deze waarnemingen zijn gemerkt met een sterretje in figuur IX en het merendeel is niet meegeteld bij het bepalen van het aantal broedparen. Het aantal Boomvalken wordt waarschijnlijk onderschat door de veelal extensieve manier van waarnemen (vaak vanuit rijdende auto's).

Torenvalk (Falco tinnunculus)

Opvallend is dat vele Torenvalken werden opgemerkt in groepjes (tot 15 ex.) meestal vrij hoog in de bergen (1000 m). Van de Kleine Torenvalk in Oostenrijk melden Glutz e.a. (1971) een soort tussentrek naar almen van nabijgelegen gebergten. De alpenweiden zijn in de nazomer zeer rijk aan insecten. Mogelijk profiteert de Torenvalk hier ook van. In dit geval zouden de groepjes kunnen bestaan uit families.

Kleine Torenvalk (Falco naumanni)

Deze in het veld moeilijk te herkennen soort werd niet veel waargenomen. Bovendien betroffen alle waarnemingen, waarbij het geslacht werd opgegeven, mannetjes, die nog het best te onderscheiden zijn. Zoals reeds vermeld kan de Kleine Torenvalk direct na het broedseizoen een soort tussentrek vertonen. Rekening houdend met het feit, dat Pedrocchi deze soort slechts broedend vernoemt ten zuiden van de Aragon (noordelijkste punt de Brug van de Koningin in deze rivier) zal het merendeel van de waarnemingen noordelijk van de Aragon betrekking hebben op trek. De soort werd bij Jaca af en aan vliegende waargenomen bij een ruïne. De waarnemingen gedaan in deelgebied 1 hebben mogelijk betrekking op broedvogels uit deelgebied 2 of 3. Dit is zo aangenomen en in tabel 8 is enkel een waarschijnlijk totaal aantal broedparen voor het gehele gebied gegeven.

Tabel 8. Aantal broedparen van de valken per deelgebied.

	deelgebied				totaal
	1	2	3	4	
Slechtvalk	5	4	2	1	12
Boomvalk	2	6	1	2	11
Torenvalk	14	12	6	2	34
Kleine torenvalk					6

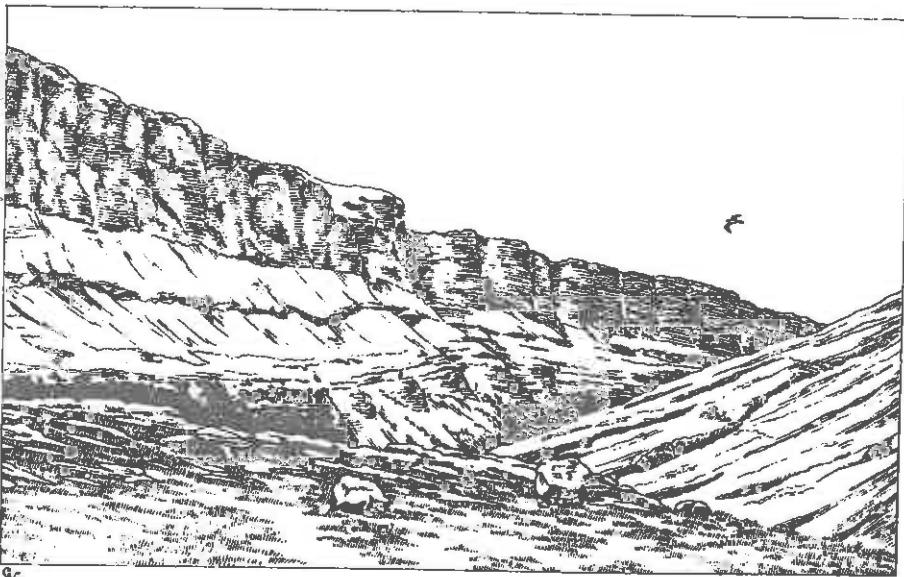
Gieren (tabel 7)Vale Gier (Gyps fulvus)

Van de broedende soorten werd de Vale Gier verreweg het meest gezien. Zoals gezegd in de discussie over de methode betreft het hier een in kolonies broedende soort, die op zijn foeragetochten grote afstanden aflegt, zodat de indruk van het aantal broedparen, verkregen uit het uittrekken van de waarnemingen, totaal fout is. De vermoedelijke broedkolonies (Thissen 1979 en waarnemingen 1980-82) zijn in fig. VIII weergegeven.

Lammergier (Cypaetus barbatus)

De Lammergier werd in het algemeen waargenomen bij steile, hoge rotswanden. Nabij het station van Canfranc ten noorden van Jaca zijn vaker meerdere exemplaren bij elkaar gezien: 22-8-80 4 (3 ad., 1 juv.) (Muskens) en 5-8-82 3 adulte exemplaren (Hagemeyer, Verkley).

De vraag is of het hier 2 broedparen betreft. In tabel 7 is dit wel aangenomen. De waarnemingen van 3 exemplaren in Ordesa, ten noorden van Hecho en ten zuiden van Iñón de Astarés hadden alle betrekking op 2 adulten en 1 juveniel. Nabij de abdij van San Juan de la Peña werden 2 exemplaren waargenomen. Aldaar werd ons de mondelinge mededeling gedaan dat door een Engelse universiteit in die omgeving studie was verricht aan 2 horsten van Lammergieren. Maar aanleiding hiervan is een broedpaar aan de verzamelde gegevens toegevoegd, zodat het aantal broedparen in deelgebied 2 op 2 komt en het totale aantal op 11. Het aantal broedparen dat Iribarren (1975) opgeeft voor Navarra (3) wordt in dit gebied ver overtroffen.

Aasgier (Neophron percnopterus)

Aasgieren werden vrij regelmatig verspreid over het gebied waargenomen. Vaak werden rond vuilnisbelten Aasgieren waargenomen, vooral op de vuilnisbelt bij Hecho, waar op 1-8-82 ongeveer 75 exemplaren werden gezien (Hagemeyer, Verkley). Echter ook op belten bij Jaca, Fragan en Agüero werden ze gezien. Het aantal broedparen dat verkregen is uit de verzamelde waarnemingen uit het gebied rond Jaca ligt hoger dan het aantal dat Iribarren (1975) opgeeft voor de gehele provincie Navarra.

- Reijnders meldt de waarneming van een Monniksgier (*Aegypius monachus*) op 26-8-1980 in de vallei van Hecho
- Vink nam op 6-8-81 een ♂ Roodpootvalk (*Falco vespertinus*) waar in Ordesa
- Van den Bergh zag op 24-7-82 een juveniele Bastaardarend (*Aquila clanga*) nabij Hecho.

Buizerd en Wespendif (tabel 3)Buizerd (*Buteo buteo*)

Het gevonden aantal broedparen ligt veel hoger dan dat opgegeven door Thissen (1977). De verspreiding over het gebied is vrij gelijkmatig. Het uitvliegen van de jongen vindt meestal plaats begin juli. Waarnemingen van meerdere exemplaren bij elkaar na deze tijd zijn gerekend als één broedpaar. Medio augustus treedt de eerste trek op (merkdatum in fig. II). Een voorbeeld van trekkend waargenomen vogels: 20-8-81, 26 ex. Z, Col du Somport (Helmer). Bij de Buizerd zijn waarnemingen, gedaan rond half augustus gedeeltelijk wel meegerekend als broedpaar: een foeragerend groepje van bijvoorbeeld 4 exemplaren is dan beschouwd als één broedpaar (met uitgevlogen jongen).

Wespendif (*Pernis apivorus*)

Hoewel de jongen van de Wespendif gemiddeld vanaf midden augustus uitvliegen, werden op 17 juli 1982 al trekkende groepen waargenomen: 12 en 6 exemplaren → Z, omgeving Jaca (Sterck o.s.). Ook op 5-8-82 werden 7 exemplaren → Z trekkend waargenomen nabij de Col du Somport (Hagemeyer, Verkley). Op 7-8 en 23-8-81 werden respectievelijk 6 (Vink) en 19 (Helmer) Wespendifen trekkend waargenomen. Een groot deel van de Westeuropese populatie trekt in het najaar over de Pyreneeën via Gibraltar naar West-Afrika. Gibraltar wordt vanaf eind augustus tot de derde week van september in vrij grote getale gepasseerd (Glutz e.a. 1971). Als merkdatum is hier half augustus gehanteerd.

Waarschijnlijk broedende exemplaren werden verspreid over het gehele gebied gezien, vaak in gebieden waar loofbos aanwezig is.

Arenden (tabel 4)Steenarend (*Aquila chrysaetos*)

Oprallend is dat van alle 26 waarnemingen er 23 betrekking hebben op adulte exemplaren en slechts 3 op onvolwassen individuen:

31-8-80 1 juv. stuwmeer van Bubal (Reijnders)

6-8-81 1 subadult Ordesa (Vink)

17/20-8-81 1 juv. Riglos (Visser)

Rekening houdend met het feit, dat het adulte kleed pas na 6 jaar wordt bereikt, is de fractie onvolwassen (0,11) zeer laag te noemen.

Men kan bij een vogel met een groot territorium als de Steenarend een beter inzicht krijgen in het aantal broedparen, door de territoria voor te stellen als cirkels met een oppervlakte van 100 km², hetgeen een redelijke waarde voor de grootte van een territorium in de Pyreneeën is (zie Parelada & De Juan 1981). Deze cirkels met een radius van 5,64 km werden in fig. IV rond de verschillende waarnemingen geplaatst. Op deze wijze werd het aantal broedparen gevonden als vermeld in tabel 4.

Dwergarend (*Hieraaetus pennatus*)

Deze soort werd vrij regelmatig en verspreid waargenomen, waarbij de donkere fase slechts door zeer weinig exemplaren was vertegenwoordigd. Het totale aantal broedparen komt redelijk overeen met dat van Thissen (1979). De Dwergarend is vrijwel niet boven de 1000 m waargenomen.

Havikarend (*Hieraaetus fasciatus*)

Deze soort, die door de meeste waarnemers slechts weinig werd waargenomen, komt volgens Pedrocchi (1978) niet ten noorden van de Aragon voor. Vooral Vink deed echter meerdere waarnemingen ten noorden van deze rivier. Zijn waarnemingen vloeien vooral voort uit het intensief bezoeken van potentiële broedgebieden. Zo bezocht Vink tot zes maal toe de Hoz de Lumbier en nam er eenmaal 3 en eenmaal 1 waar.

Tabel 3. Aantal broedparen en aantal trekkende exemplaren van Buiserd en Wespindief per deelgebied.

	deelgebied				totaal
	1	2	3	4	
Buiserd broedparen	5	16	6	5	32
ex. op trek	33				33
Wespindief broedparen	3	5	2	4	14
ex. op trek	18	32			50

Tabel 4. Aantal broedparen van de arenden per deelgebied.

	deelgebied				totaal
	1	2	3	4	
Steenarend	6	4	2	1	13
Dwergarend	4	13	4	2	23
Havikarend	2	8	1	1	12
Slangenarend	9	20	4	4	40

Slangenarend (Circus gallicus)

Dit is een opvallende soort. De jagende vogel ziet men niet snel over het hoofd. Waarschijnlijk geven de waarnemingen een betrouwbaar beeld. De waarnemingen duiden op een algemene verspreiding op uiteenlopende hoogten. In vergelijking met de periode 1977-1979 is er sprake van een verdubbeling van het totale aantal broedparen. De stukken, die aan de deelgebieden 3 en 4 zijn toegevoegd, spelen hierbij een onbelangrijke rol. Verder werden er in tegenstelling tot de periode 1977-79 wel Slangenarenden waargenomen ten oosten van Jaca. Hoewel bij de abdij van San Juan de la Peña de waarnemingen dicht opeen lijken te staan, is de aanname van broedparen aldaar niet ongegrond, omdat meermalen door verschillende waarnemers al deze exemplaren tegelijkertijd werden gezien. Het geval van 7 vogels bij El Formigal (23-8-81, Helmer) heeft vermoedelijk betrekking op migrerende vogels, hoewel ze jagend werden waargenomen. Vanaf de eerste decade van augustus (merkdatum) vertoont deze soort zwerfneigingen (Glutz e.a. 1971).

Kiekendieven (tabel 5)Bruine Kiekendief (Circus aeruginosus)

Pedrocchi (1978) noemt deze soort als broedvogel van de Depresión Media Pyrenaica. In de periode 1980-82 werde de Bruine Kiekendief op 5 plaatsen waargenomen. Twee waarnemingen hadden betrekking op de Depresión, twee andere vielen laat in het seizoen en betroffen waarschijnlijk trek (gemerkte waarnemingen in fig. III). Vink nam op 23-7-81 een ♂ Bruine Kiekendief waar nabij Riglos. Aannemelijk is dat dit exemplaar heeft gebroed bij het stuwmeer van La Peña, waar geschikt biotoop aanwezig is.

Tabel 5. Aantal broedparen van de kiekendieven per deelgebied.

	deelgebied				totaal
	1	2	3	4	
Bruine kiekendief	-	2	1	-	3
Grauwe kiekendief	-	1	-	-	1

Grauwe Kiekendief (Circus pygargus)

Voor deze soort meldt Pedrocchi (1978) hetzelfde als voor de Bruine Kiekendief. Eén van de twee waarnemingen viel inderdaad in de Depresión. De andere was een geval van een ♂ op de Col du Pourtalet op 23-8-81 en betrof een trekkend exemplaar (Helmer).

Wouwen (tabel 6b)

In het gebied broeden beide Milvus-soorten: Rode Wouw (*M. milvus*) en Zwarte Wouw (*M. migrans*). Beide soorten werden het meest langs de rivieren waargenomen, met name langs de Aragon en de Aragon Subordán (vallei van Hecho). De Rode Wouw lijkt echter minder aan water gebonden dan de Zwarte Wouw. In tabel 6a wordt het aantal waarnemingen gedaan in de directe omgeving van water vergeleken met de andere waarnemingen. Ook is er een verschil in broedgewoonten. De Zwarte Wouw broedt veelal in losse kolonies, terwijl de Rode Wouw meer verspreide territoria bezet. Beide soorten werden wat later in het seizoen in groepen waargenomen, vooral rond vuilnisbelten, bijvoorbeeld op 4-8-82 enige tientallen (>20) Rode Wouwen op een vuilnisbelt ± 3 km ten westen van Jaca (Hagemeijer, Verkley). Er is echter ook hier een verschil. De Zwarte Wouw gaat veel eerder in het seizoen al zwerfen, namelijk vlak na het uitvliegen van de jongen begin juli (merkdatum: eind juli). De Rode Wouw blijft meer plaatsgebonden, gedeeltelijk zelfs tot eind september.

Voor beide soorten is het aantal broedparen bepaald aan de hand van de waarnemingen ingetekend in fig VI, maar door bovengenoemde verschijnselen van zwerfen kan het beeld nogal verwordd zijn, vooral bij de Zwarte Wouw. Meldde Thissen (1979) geen waarnemingen van Zwarte Wouwen boven de 1000 m, in de periode 1980-82 werd deze soort wel hoog in de bergen gezien, bijvoorbeeld op de Col du Somport (trek?).

Tabel 6 a. Wouwen en relatieve gebondenheid aan water.

	waarnemingen		
	in directe omgeving van water	niet in directe omgeving van water	
Rode wouw	1	1,35	(n=47)
Zwarte wouw	1,42	1	(n=29)

Tabel 6 b. Aantal broedparen van de wouwen per deelgebied.

	deelgebied				totaal
	1	2	3	4	
Rode wouw	20	47	6	3	76
Zwarte wouw	9	31	10	1	51